

40 DNÍ S BIBLÍ 2024

Ježíš a my lidé
podle Janova evangelia

Ježíš a my lidé podle Janova evangelia

I letos vás v předvelikonočním postním období zveme ke společnému čtení Písma; a nejen ke čtení, ale také k promýšlení, k rozhovorům, modlitbám. Při všem zmatku okolo nás i v nás, samých, tváří v tvář různým nebezpečím a výzvám – osobním i politickým, ekologickým či duchovním -, kterých je všude plno, se chceme vracet k samotným základům svého života – k Pánu Ježíši Kristu. Jaký je Ježíš? Jaký je Bůh, který se nám v něm ukázal? A jací jsme my, kterým se Bůh takto ukázal? Na to se letos chceme ptát Janova evangelia; a naslouchat tomu, co Kristus říká o sobě, ale i tomu, co musí říct o nás.

Materiál 40 dní s Biblí 2024 nabízí i letos obvyklý obsah: Je to jednak rozvrh denního čtení, textů pro nedělní kázání a témat pro biblické skupinky v týdnu, jednak jsou to výkladové poznámky k pojednávaným textům a podněty k diskusi ve skupinkách. Všechny texty, které připadly na nedělní kázání, pojednávají o Ježíšově zápasu o člověka, a tedy mnohdy také o Ježíšově zápasu s člověkem. Biblické studium nabízí střípky Ježíšova portrétu. K materiálu je tradičně připojen i stručný úvod do Janova evangelia.

S přípravou letošních podkladů mi pomohli kolegové kazatelé z odboru RCB pro vzdělávání. David Novák připravil biblické studium k J 1, Martin Kop se ujal J 5 a J 7, od Jana Asszonyiho jsou podklady k J 11. Odlišné přístupy kolegů budou jistě osvěžující.

S přáním požehnaných Velikonoc 2024

David Beňa

	Čtení Janova evangelia		Ježíšův zápas o člověka	Ježíšův portrét
21. 2.	1,1-18			J 1: Boží slovo
22. 2.	1,19-34			
23. 2.	1,35-51			
24. 2.	2,1-12			
25. 2.	2,13-25		J 2,13-25: Zbořte tento chrám	
26. 2.	3,1-21			J 5: Boží Syn
27. 2.	3,22-36			
28. 2.	4,1-30			
29. 2.	4,31-54			
1. 3.	5,1-24			
2. 3.	5,25-47			
3. 3.	6,1-33		J 6,1-15: Pět chlebů a dvě ryby	
4. 3.	6,34-59			J 7: Záhadný muž
5. 3.	6,60-71			
6. 3.	7,1-30			
7. 3.	7,31-52			
8. 3.	8,1-11			
9. 3.	8,12-30			
10. 3.	8,31-59		J 8,31-37: Když vás Syn osvobodí	
11. 3.	9,1-41			J 11: Dárce života
12. 3.	10,1-21			
13. 3.	10,22-42			
14. 3.	11,1-44			
15. 3.	11,45-57			
16. 3.	12,1-19			
17. 3.	12,20-36		J 12,20-28: Aby byl Syn oslaven	
18. 3.	12,37-50			J 13: Služebník a Pán
19. 3.	13,1-20			
20. 3.	13,21-38			
21. 3.	14,1-31			
22. 3.	15,1-11			
23. 3.	15,12-27			
24. 3.	16,1-15		J 16,1-11: Prospěje vám, abych odešel	
25. 3.	16,16-33			J 18,28 – 19,16: Král
26. 3.	17,1-26			
27. 3.	18,1-40			
28. 3.	19,1-22			
29. 3.	19,23-42	Velký pátek	J 19,23-30: Dokonáno je	
30. 3.	20,1-31			
31. 3.	J 21,1-25	Vzkříšení	J 21,1-14: To je Pán!	

- **Bůh a svět:** Úvod Janova evangelia nás odkazuje do knihy Genesis, konkrétně do první zprávy o stvoření, kde se jako refrén několikrát opakují slova „*i řekl Bůh*“ a poté následuje další krok ve stvoření. Na rozdíl od jiných starých příběhů o stvoření světa Bůh nezaklíná, s nikým nebojuje, ale řekne a stane se. Jeho slovo má neomezenou a nespoutanou moc. Jenže příběh pokračuje a tento neomezený Bůh nejen tvoří, ale stává se součástí svého stvoření, které je omezeno prostorem, časem, ale i bolestí, stárnutím a smrtí. Nežůstane „tam někde“, ale z lásky ke svému stvoření do něj sestoupí a nabídne vysvobození od nepřítele největšího, kterým je hřích a smrt. Představa, že dokonalý a svatý Bůh sestoupí do našeho porušeného světa, byla pro mnohé naprosto nepřijatelná a vlastně až rouhavá.
- **Logos:** Jan nám ve svém prologu ukazuje, že se tak skutečně stalo, ale dělá to jinak, než ostatní evangelisté. Pracuje s termínem logu (logos - slovo), který byl dobře znám tehdejšímu, především intelektuálnímu světu, ovšem s tím rozdílem, že mu dávali zcela jiný význam. Logos pro ně znamenal sjednocující princip či řád vesmíru, na kterém se zčásti podílí každá živá bytost.
- **Ježíš osobně:** Jan nám ukazuje, že oním slovem je Ježíš a to ve verši 14: „*Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi*“. Tedy nejedná se o jakýsi obecný princip, dokonce se nejedná jen o slovo, kterým byly stvořeny světy, ale o osobu Ježíše. Na první přečtení si možná řekneme něco ve smyslu: „Zajímavé, ale co já s tím?“ Když přemýšlíme nad slovem, pak jedna z prvních asociací, která se nám vybaví, je informace. Slova nás informují. Pokud by tomu tak bylo, potom by se úvodní text dal vyložit: „Na počátku byla informace.“ Jenže evangelista Jan a celé jeho evangelium ukazuje, že klíčová nebyla informace o Slovu, ale Slovo. Řečeno jinak, klíčová není informace o Ježíši, ale Ježíš sám. Proto Ježíš pouze v tomto evangeliu 7x řekne „*já jsem*“. Místo, aby řekl: „Tam to je“ (třeba cesta, pravda atd.), řekne: „*já jsem...*“ (cesta, pravda atd.). Místo, aby nám řekl: „Toto si nastudujte, přečtete,“ řekne: „Musíte mě poznat.“ Problém s informacemi je v tom, že je jedním uchem vyslechneme, druhým pustíme ven. Aby měly informace moc s námi něco udělat, musíme s nimi udělat zkušenost. Nezmění nás mapa, ale když se díky mapě vydáme na cestu. Nezmění nás kázání o modlitbě, ale když se díky kázání o modlitbě začteme modlit atd.
- **Vtělení:** První verše Janova evangelia nám ukazují na Kristovo vtělení, zároveň na možnost, skrze nové narození ho osobně poznat. Tedy jít od informace k in-formaci, k proměně. Čteme, že Ježíš není někde daleko, pryč, ale že je s námi, uprostřed nás (J 1,14), že přichází jako světlo, které prosvěcuje temnotu, které nejen kdysi, ale i nyní, je více než dost. Dobrá zpráva je, že neexistuje tma, která by mohla pohltit světlo. Občas jsem slyšel slova: „Světlo musí zvítězit na temnotou.“ Jenže to je strašně málo, jakkoliv to zní optimisticky. Křesťanství nepřichází s optimismem, ale s nadějí, která je popsána mj. na začátku Janova evangelia. Tato naděje zní: Ježíš, který se stal světlem, přišel, aby porazil temnotu hříchu a smrti. A na této realitě můžeme mít podíl i my.

Otázky k diskusi

- Kdybys měl prvních 14 veršů Janova evangelia vyjádřit jednou větou, jak bys jí zformulovat? Kdyby do jednoho slova, jaké slovo by to bylo?
- Proč myslíš, že je tak důležité (pokud to tak ovšem vidíš), že Bůh v Kristu sestoupil na tento svět?
- Jak se ti stalo, že informace o Ježíši se pro tebe stala něčím víc?
- Co brání lidem, aby Ježíše poznali nejen jako informaci? Co v tom může dělat církev? Ty osobně?
- Jak se liší optimismus od naděje a jak to souvisí s prologem Janova evangelia?
- Kde vidíš, že v současném světě temnota nejvíce pohlcuje světlo, a kde bereš naději, že temnota nakonec nezvítězí?

Kázání 1: Zbořte tento chrám (J 2,13-25)

25. února: neděle Reminiscere | introit: Ž 25,6-8; čtení: Ex 25,1-8, nebo Mal 3,1-5

Ježíš naráží na odpor, ale vzbuzuje i víru, když vyčistí jeruzalémský chrám od obchodu. Sám je totiž chrámem, příbytkem Otcovým s lidmi. Díky Písmu a svědectví apoštolů tomu smíme věřit, a tak být u toho.

- **Událost:** O vyčištění chrámu Ježíšem vyprávějí i ostatní evangelisté (Mt 21,10-17; Mk 11,15-19; L 19,45n), časově ji ale umísťují až k závěru Ježíšovy činnosti - na den královského vjezdu do Jeruzaléma (Mt, L), příp. na den poté (Mk). Spor o Ježíšovu pravomoc umísťuje J doprostřed akce (v18-21), jinak než synoptikové (Mt 21,23-27; Mk 11,27-33; L 20,1-8). Ježíšovo slovo o zboření a vystavění chrámu (v19) je jinde zmíněno jako falešné svědectví (Mt 26,61; Mk 14,57n; 15,29). Vyčistil Ježíš chrám dvakrát? Ve shodě se záměrem J – totiž odhalovat Ježíšovu totožnost přímo a od začátku (1,14.16-18; 1,29.35.49; 2,11 aj.) - má tato událost, jakkoli časově pozdější, hned zkraje zřetelně předznamenat, kdo Ježíš je a co bude dělat. Chrám zůstane dějištěm a tématem J i nadále (1,14; 4,19-26; 5,14.59; 7,14.28; 8,2.20.59; 10,23; 13,10; 18,20).
- **Dějiny:** Chrám, jmenovitě „nádvoří pohanů“ a další vnější prostory, obklopující svatyni, připomínalo tržnici (v16), protože tu poutníci mohli za chrámovou měnu – proto jsou přítomni směnárníci – nakoupit obětní zvířata. Herodes Veliký začal přestavbu chrámu v roce 20 či 19 př. Kr. (bude dostavěn roku 64 po Kr.); v20 by tak událost datoval do roku 26 či 27 po Kr. V J jsou Ježíšovými oponenty *Židé* (v18.20), podle některých znalců jsou *Židy* míněni zejména Judejci v kontrastu k Židům galilejským či diasporním.
- **Ježíšovo tělo:** Synoptikové v události zdůrazňují zájem, aby se v chrámu mohli lidé modlit (Mt 21,13; Mk 11,17; L 19,46; srov. Mal 3,1-12; Iz 56,1-8). J událost chápe jako zjevení Ježíšovy identity: Ježíš je Boží chrám - příbytek Otce s lidmi (v16; 1,14.51; 10,29n; 14,2n.10; 17,21-24; Zj 21,22), zasvěcené i zasvěcující místo (v15n; 10,22.36; 17,19), příbytek a pramen Božího Ducha (1,33; 3,5; 6,63; 7,38; 19,30,34; 20,22), místo kněžské služby, očistění a smíření (1,4n.29; 5,26; 13,5; 19,23). Že Ježíš zastupuje chrám, bude zvláště vidět v jeho ukřižování a vzkříšení (v17.19.21-22). Dalšími pojítky J 2 s pašijemi jsou místo a sváteční čas (v13.23; srov. 12,1; 13,1; 18,28.39; 19,14), dále v J vzácný pojem *sóma – tělo* (v21; srov. 19,31.38.40) a citát z Ž 69 (v17 = Ž 69,10a), nářku pronásledovaného kajícíka (19,28n = Ž 69,22; srov. 7,5; 15,25).
- **Struktura:** Oddíl navazuje na zázrak v Káni (2,1-12) a přináší další *znamení* Ježíšovy identity. Má dvě části – vyčištění chrámu (v13-16) a spor o vyčištění chrámu (v18-21); obě jsou shrnuty učednickou *vzpomínkou* na Písma z perspektivy vzkříšení (v17.21; srov. 12,16; 14,26). Závěr (v23-25) opakuje údaje z úvodu (v13), čímž je oddíl zarámován; z hlavní části opakuje motiv *znamení a víry* (v18.22). Závěr je také úvodem k J 3, s nímž je propojen několika pojmy. Oddíl graduje v repetících: Všecko, co Ježíš v chrámu našel, jednotlivě také vyřešil (v14 :: v15n). Násilné dílčí akce (v15-16) gradují ve vřezávajícím *Zničte tento chrám* (v19). Židé ironicky opakují Ježíšova slova o vztyčení chrámu (v19c :: v20c). Ježíš chrám *vzkřísí* (3x *egeiró* v19 :: v20 :: v22; srov. 12,1; 13,4; 21,14). Židé žádají po Ježíši *znamení* (pravomoci), *že toto činí*; a mnozí v něj uvěří, když viděli *znamení, která činil* (v18 :: v23). Lidé v Ježíše *uvěřili*, on se jim ale *nesvěřoval* (2x *pisteúó* v23 :: v24). Chrám je nazván třemi synonymy: *hieron – svatyně* (v14-15), *oikos – dům, příbytek* (v16-17) a *naos – chrám* (v19-21). Druhá *vzpomínka* (v22) zmiňuje Písmo (snad z v17) a Ježíšovo slovo (v19).
- **Spor a víra:** Kýženou lidskou odpovědí je víra v Ježíšovo jméno, a tak život (1,12n; 20,30n); často však dochází k nedorozumění, ba přímo ke sporu (v18.20.24n; 5,16-18; 6,60.66; 7,12.30; 8,59 ad.). I zde byla výsledkem akce konfrontace i víra (v23). Ježíš byl však k víře lidí skeptický (v24n); podobně jako byli *Židé* skeptičtí k Ježíšovu nároku (v18). Proč byla tato víra chybná, resp. v čem se lišila od víry učedníků (v17.22; 2,11)? Snad že se v lidech spojovala s neblahými očekáváními (v25), či že byla závislá na *vidění* Ježíšových *znamení* (v23; srov. 4,48; 6,14n.30; 20,29), přičemž taková víra má blízko k nebezpečným interpretacím (6,2.26; 12,18)? Víra z prožitých *znamení* je v J zmíněna i bez negativního komentáře (2,11; 4,53; 10,41n; 14,11); a *znamení* nemusí vést k víře (12,37). V celku J je zřejmé, že *znamení* viděná učedníky – viděná ale optikou slov Písma a Ježíše (v22) – jsou základem jejich víry a obsahem jejich zvěsti; základem a obsahem naší víry je pak vedle Písma právě jejich svědectví (17,20; 19,35-37; 20,29-31; srov. 1J 1,1-4; Ř 10,8-17 aj.).

Ježíšův portrét 2: Boží Syn (J 5,1-24)

Biblické studium 26. února – 2. března

O tom, který je jedno s Otcem, a o tom, co to znamená – J 5,1–24

- 1) **Náš dnešní text začíná slovy: „Byl židovský svátek a Ježíš vystoupil do Jeruzaléma“ (J 5,1). To je jako, kdyby dnes někdo řekl, že přišel do slavnostního shromáždění. Nevíme, jaký to byl svátek. Když přijdeš do církve, čím se zabýváš nejprve?**
- 2) **Co dělá Ježíš, když přijde na slavnostní sobotní shromáždění, ještě než vstoupí do chrámu? To se dočteme v příběhu, který je zapsán v J 5,1–18. Vidíme zde i důsledky tohoto jednání. Co Ježíš udělal? V čem je problém a zápleтка celého příběhu? Čemu nás tím Ježíš učí?**

Představme si trochu scénu:

- Nevíme, jaký svátek náš příběh popisuje. Craig Keener tvrdí, že šlo o svátek Stánků. Gerhard Kroll tvrdí, že šlo o Letnice a podkládá to argumentací, že rybník Bethesda zadržoval dešťovou vodu, přičemž je pravděpodobnější, že vodu měl spíš na jaře – v době svátku Letnic – než na podzim, kdy se slaví Stánky.
- Bethesda byl rybník před hradbami Jeruzaléma nedaleko chrámu a poblíž cesty do Samaří. Pravděpodobně se v něm umývala obětní zvířata.
- Sobota nemusela být sedmý den týdne, protože v období svátků byly další sobotní dny vyhrazené pro jejich slavení.
- Muž nemocný 38 let byl nemocen déle, než byla tehdy běžná doba dožití. Po uzdravení se chová jako správný zbožný muž, viz Lv 14,10 a Ž 56,13. Ježíšovo upozornění: „Hle, jsi uzdraven. Už nehřeš, aby se ti nepříhodilo něco horšího“ zapadá do představy, že nemoc a hřích spolu souvisí (1 Kr 13,4, 2Kr 1,4). Může se také jednat o varování před větším Božím soudem, viz J 5,29.
- Sobotní klid, kdy se nemá pracovat. Nesmí se nosit břemena, např. lehátko. Nemá se konat práce, např. léčení, ani kohokoliv vybízet k práci.
- Sobotní klid řeší Židé. Není tu řečeno, zda to byli farizeové, zákoníci či chrámová stráž. Máme tu konflikt mezi zbožnou poslušností a radostí z Božího zásahu do života člověka.

Jak vypadá zápleтка a struktura našeho příběhu? Co to Ježíš vlastně udělal? Celý oddíl lze znázornit následujícím schématem.

Hlavní problém tkívá v tom, že je svátek a že pro Ježíše je přednějším trpící člověk, a ne představa, že by měl dodržovat lidský výklad Zákona.

Celá událost má posloužit k tomu, aby zjevila Ježíšovu identitu, která před Židy staví otázku: Uvěřím Ježíšovu výroku, nebo ho odmítnu? Židé nejdříve hledají narušitele Zákona. V rozhovoru s Ježíšem v něm poznávají člověka s vysokými ambicemi, který je pro ně rouhačem. Ježíš zde předkládá pouze své úzké spojení s Otcem. Židé je domýšlejí a dotahují do důsledků. Volí variantu Ježíše a jeho identitu odmítnout.

3) Ježíš v rozhovoru pokračuje a v 5,19–23 rozvíjí, jak rozumí sám sobě. Popisuje svůj vztah k Otci (19). Líčí důvěru Otce v Syna (20a) a ukazuje, co vše mu Otec svěřil (20b–23). Co nám to říká o vztahu Otce a Syna? Jak mám naplnit úctu, o níž zde Ježíš mluví?

Bůh podle židovských učenců neustále udržuje v chodu svět, a tím porušuje sobotu. Ježíš se v 19. verši k této pozici hlásí. Hlásí se také k tvoření nového, celého člověka, k němuž došlo při uzdravení chromého. Jedná se o odkaz na stvoření člověka v Gn 1,26–27.

Otec Synu svěřuje podíl na soudu a na vzkříšení k soudu. Jde o nepřímě vyjádřený Božský nárok. Je to vyhlášení Božské identity Syna, které lze přijmout a věřit mu, anebo je odmítnout. Jinou možnost Jan nedává.

V návaznosti na uzdravení u rybníka vidíme Ježíše, jak zjevuje svou identitu tím, jak jedná – stejně, jako by jednal Otec. Zájem o člověka, který dal najevo, když ho uzdravil, je projevem Boží péče a lásky k jeho stvoření. Ježíš se chová stejně, jako když na počátku Trojjediný Bůh tvoří člověka. Ctění Syna pak znamená poslušnost, která se projeví zájmem o druhého člověka, jak to dělá Ježíš při vstupu do Jeruzaléma.

4) Postavu Syna lze spojit se Synem člověka, jak ho popisuje prorok Daniel. Když Ježíš v evangeliích mluví sám o sobě, nazývá sám sebe právě tímto titulem. Přečti si Dan 7,13–14 a srovnej tento oddíl se slovy, kterými o sobě mluví Ježíš v J 5,20–23. Jaký obraz Syna toto srovnání přináší? Jaký nárok klade na své následovníky?

Při srovnání Ježíšových slov a výroku proroka Daniele vyvstává fakt, že Ježíš je soudcem, vládcem a tím, kdo má ve své moci budoucnost – stejně jako Syn člověka. Syn člověka je termín, kterým Ježíš sám sebe označuje hlavně v synoptických evangeliích. V textu u Jana vidíme označení Syn a spolu s ním související soud a vládu jako ohlas textu u Daniele. Zároveň je zřejmé, že apoštol Jan toto označení od Ježíše znal. Syn je tím vládcem a soudcem světa, kterému přísluší úcta projevená poslušností v následování jeho příkladu.

5) Náš oddíl končí veršem 24, kde Ježíš představuje, jaké důsledky bude mít, když budeme jemu a jeho zvěsti důvěřovat. Co tato víra přináší? Jak tyto dvě věci pozitivně ovlivňují náš každodenní život?

Věčný život lze vnímat ve spojitosti s Ježíšovými slovy v J 17,3, které jsou určitou definicí tohoto pojmu. Lze říci, že když poznám Ježíšovu identitu, tj. Ježíše jako Syna Božího, povede to k proměně mé vlastní identity, která mi dává sílu žít z moci Božího dítěte, viz J 1,12.

Shrnutí textu

Ježíš jako Boží Syn je zjevením Boha, který zasahuje do světa ve prospěch člověka a vede mě k důvěře a poslušnosti nebeského Otce, na jehož charakter svým jednáním ukazuje.

Výzva textu

Důvěřuj Synu, který se stará o lidi.

Modlitba

Synu člověka, děkuji, že jsi přišel. Viděl jsi potřebné a jednal jsi v jejich prospěch. Až přijdeš v oblacích soudit svět, převed mě pro tvou zásluhu do tvého života, o kterém mi svým Duchem svědčíš. Amen

Kázání 2: Pět chlebů a dvě ryby (J 6,1-15)

3. března: neděle Oculi | introit: Ž 25,15; čtení: Ex 16,11-18, nebo Dt 8,1-11

Ježíš zázračně nasytí veliký zástup a lidé v něm tuší Mesiáše, krále. On ale dává najevo, že spásu nepřinese jeho pečující vláda, nýbrž jeho obětavá služba a služebná oběť – ta je pravým chlebem života.

- **Událost:** Příběh je jednou z mála událostí, kterou má J společnou se synoptiky (srov. Mt 14,13-21; Mk 6,32-44; L 9,10-17). Stejná je zápleтка i některé detaily (místo, tráva, počty), podobná či stejná je slovní zásoba. Některé detaily jsou ale odlišné: Mt a Mk zmiňují Ježíšův soucit; u synoptiků žádají učedníci Ježíše, aby zástupy propustil, ať samy nakoupí jídlo, načež Ježíš vyzve učedníky, aby se o jídlo postarali oni; u synoptiků mají chléb a ryby učedníci; Mk a L popisují, že zástup se měl rozdělit do padesátihlavých oddílů. Pouze J přináší časový údaj o blízkých velikonocích, Ježíšův rozhovor s Filipem, Ondřejovu zprávu o chlapci, který má chleby a ryby, údaj, že šlo o chleby ječné, a úmysl zástupů *zmocnit se* Ježíše a prohlásit ho králem. Také kontext je jiný: u synoptiků předchází zpráva o smrti Křtitele, příp. zprávy učedníků o jejich službě (Mk, L); navazuje buď (jako v J) Ježíšova chůze po vodě a uzdravování v Genezaretu (Mk, Mk), nebo Petrovo vyznání (L). U synoptiků Ježíš pobývá v Galileji, v J asi právě dorazil z Jeruzaléma (5,1nn). I zacílení se liší: v Mt a Mk navazují další zázraky, samo nasycení později podtrhne malichernost starání se (Mt 16,15-22; Mk 8,14-21). V L ale (podobně J) následuje zjevení Ježíšovy identity (srov. J 6,15) a povolání následovat ho na cestě kříže (L 9,18-27; srov. J 6,51.68). J 6 výslovně rozvádí exodické motivy, u synoptiků jen naznačené (poušť, oddíly atp.): jde tu o identitu Ježíše coby životodárného chleba. Ježíšovo postupně se vyhrocující kafarnaumské kázání o konzumaci chleba (6,26nn) mnohé příznivce odradí, Petra však přivede k vyznání Krista (v60-69).
- **Chléb:** V J Ježíš zázrakem rozmnožení chlebů nedemonstruje předně svou schopnost postarat se, nýbrž svou identitu a cestu: V následujícím střetu (v25nn) Ježíš odvrací pozornost od zázraku (a královské moci) i od Mojžíšovy many (v26.49.58) k sobě samému. To on *dává* chléb, který sytí pro život věčný (v27); Otec ho kvůli tomu poslal (v33); ba Ježíš sám je tím chlebem (v35nn); jeho *tělo* (v51 *sarx*, srov. 1,14) a krev musíme jíst, ba *žvýkat* (v56.58) a pít. Záhadná řeč! Ježíš tu jistě mluví o své službě, jež vrcholí ukřižováním; s pašijemi je J 6 spojen i odkazem na *paschu* (v4; srov. 2,13.23; 12,1; 13,1; 18,28; 19,14.31.36) či postavou Filipa (12,21n; 14,8n). Stálou otázkou je, zda Ježíš mluví i o Večeři Páně (srov. v11), jinde v J nezmíněné, ne-li i o mučednictví věřících; je to možné. Jisté je, že Krista-chléb *jíme* vírou (v29.36.40) v to, co říká (v63.68).
- **Oddíl:** Je zářmován zmínkou *zástupů* či *lidí*, kteří *viděli znamení, která [Ježíš] činil* (v2.14), a *horou*, kam se Ježíš uchýlil se svými učedníky, resp. do samoty (v3.15). Příběh se odehrává na horizontu *paschy* (srov. 2,13nn), půjde o příběh exodický. Ježíš sám pak před učedníky nastoluje problém, jak nakrmit zástupy (v5-7). Problém poté sám řeší pomocí malého proviantu jakéhosi chlapce (v8-11). Rozuzlením jsou nasycené zástupy (*kolik kdo chtěl*) a *zbytky* či *přebytky* (sloveso *perisseuó*) hostiny, které naplní dvanáct košů, snad učednických vaků. Závěr je dvojí (v14n): jednak zástupy v Ježíši objevují *proroka, který má přijít na svět*, čili jakousi eschatologickou, snad mesiášskou postavu (srov. Mt 16,14; Dt 18,15-19), a chtějí se ho *zmocnit* (v15; srov. 10,12.28n), aby z něj *udělali* krále – paradox falešného mesianismu, který si vynucuje a určuje své spasitele a pány; jednak Ježíš odchází do hor – přísluší mu cesta chleba, cesta služby, syčení druhých sebou samým, cesta kříže (6,51nn).
- **Detaily:** Příběh se odehrává na horizontu paschy, druhé ze tří zmíněných v J (viz výše). Z tohoto počtu se usuzuje na tříleté Ježíšovo působení; svátky paschy ale tvoří i teologický oblouk J (srov. 1,14; 19,36). Lokací, motivem (hostina) i některými pojmy, v J ojedinělými, je J 6 spojen s J 21 – *jezero Tiberiádské* (v2; v J už jen 21,1), *rybička* (v9.11; v NZ už jen 21,9n.13), *chléb* (v J už jen 13,18; 21,9.13), *lod'* (v17.19.21.24; 21,3.6), *lodička* (v22n; 21,8). Jen v J 6, a nikde jinde v NZ, se objevují pojmy *paidarion - chlapeček* (v9), *krithinos – ječný* (v9.13) a *bibrósko – jíst* (v13). Nápadné jsou tu také počty: jde o *mnohý* zástup (v2.5); mužů bylo na 5000 (v10); ani 200 denárů – 200 dělnických denních výdělků - by nestačilo (v7); k dispozici bylo 5 chlebů a 2 rybičky (v9); přebytků se sebralo 12 košů (v13). Jde o průkaz očitého svědectví, či také o symboly?

Ježíšův portrét 3: Záhadný muž (J 7,12-53)

Biblické studium 4. – 9. března

Jak poznat toho, který přichází, pokud se sám nepředstaví – J 7,12–53

1) Máte rádi svátky a oslavy? Jsou pro život důležité? Jaký je váš nejoblíbenější svátek? Janovo evangelium je svátků plné a Jan nás dnes na jeden z nich zve. Co o tomto svátku víš?

Ocitli jsme se na oslavách svátku stánků. Abychom tomuto svátku porozuměli, je dobré si o něm něco říct. Jedná se o třetí z hlavních židovských svátků (Lv 23:34–44) – svátek sklizně oliv a vína (vinobraní). Židé si připomínají Boží péči o Izrael. Během tohoto svátku bydlí ve stáncích, aby si připomněli, že byli poutníky a že jsou závislí na Božím požehnání.

Lidé trávili společně čas na prostranstvích a na střeách domů. Žili vděčností. Chrám byl tehdy večer osvěcen, muži v něm za svitu pochodní tančili a levité jim k tomu hráli. Každý den čerpali vodu z rybníka Siloe. Přinášeli ji do chrámu a lili ji na oltář. Byl to jediný svátek, kdy lidé mohli vstoupit na nádvoří kněží. Přijít k Bohu a k jeho příbytku ještě kousek blíž. Zpívali žalmy Hallelu (Ž 113–118), které začínají slovy: Chválu vzdejte Hospodinu! Každý poutník se modlil: „Veleben, buď Hospodine náš Bože, Králi světa, že jsi nás zachoval při životě, abychom žili a dočkali se tohoto času.“

Všech sedm dní lidé čerpají vodu, slaví a připomínají si slavná prorocká slova. Voda je pro ně symbolem Božího slova a naplnění slovem. Připomínají si Ez 47,1–9. Mají před sebou tento příslib a připomínají si Boží obnovu. Nejen pro Izrael, ale pro celé lidstvo a svět. Ohlíží se za minulostí, jsou vděční za přítomnost a vyhlíží budoucnost. A do toho vstupuje Ježíš.

2) Kdo je ten, který tak zajímavě učí lid v chrámu? Jak o něm smýšlí posluchači? Jak o něm smýšlí autority lidu? Jak se vidí on sám? Na to vše ukazuje příběh zaznamenaný u Jana 7,12–53. Jakými proměnami prochází postavy příběhu? Mění se nějak Ježíš? Jak se měním já?

V příběhu se vyskytuje několik skupin aktérů.

- **Židé, zástup, Jeruzalémští** – jde o zbožné poutníky, kteří v Jeruzalémě slaví svátek stánků. Vedou debatu o tom, kdo je Ježíš, a mnozí v něj uvěří. Farizeové a kněží jimi pohrdají, protože jsou teologicky nevzdělaní a nemají stejnou kvalitu zbožnosti.
- **Farizeové, kněží a členové rady** – společenská a duchovní elita. Kněží rozhodují a řídí provoz chrámu. Farizeové a další mohou mít nanejvýš poradní hlas.
- **Chrátová stráž** – jedná se o levitskou stráž, která má za úkol udržovat pořádek v chrámu. Jsou to židé z pokolení Lévi.
- **Ježíš** – poutník, který dorazil na zapřenou a který se pustí do vyučování v chrámu, přičemž působí rozruch.
- **Vypravěč** – popisuje děj. Doplnuje podrobnosti a uvádí nás dál.
- **Učedníci** – chybějící skupina.

Celý příběh lze znázornit následujícím schématem rozhovoru o svátku stánků.

Schéma rozhovoru o svátku Stánků

Ježíšovo zvolání z verše 37 je zlomovým bodem děje. Začíná být zřejmé, kdo je kdo a jak se jednotliví aktéři příběhu promění. Zástup poutníků se dělí na věřící a nevěřící. Tito lidé si nejprve nebyli jisti, kým je pro ně Kristus, ale nyní dospěli k rozhodnutí, jak k němu budou přistupovat. Zastavme se blíže u dvou skupin, které zažívají proměnu.

3) Zajímavou skupinou je v našem příběhu chrámová stráž. Jak se setkává s Ježíšem? Za koho jej pokládají? Jak bys hodnotil jejich jednání? Je hodné následování?

Jsou to levité, kteří zajišťují pořádek v chrámu. Jako levité znají Boží zákon. Na Ježíšova slova a vystupování reagují slovy: „Nikdy nikdo tak nemluvil.“ Pokud jejich výrok nesvědčí o víře, pak alespoň o velké úctě k Ježíši. Jdou nám tak příkladem, a zároveň jsou protikladem vůdců, kteří si slepě stojí za svým a nekladou si otázku ohledně Ježíšovy identity.

4) Ježíš v našem příběhu vyjadřuje jasné mínění o svých posluchačích (19–20) a zároveň jim dává nabídku pro život (37–38). Co to ukazuje o něm samém? Co tím říká o nás? Kým je zde Ježíš?

Náš příběh začíná obviněním, že ho chtějí zabít, protože zázrak u rybníka Bethesda, jak jsme o něm četli minulý týden, vykonal v sobotu. Na prvním místě chce upoutat naši pozornost a odkázat nás na svou osobu. Ježíš přeci ví, jak o něm kdo smýšlí (J 2,24–25). Podle pravidel nemá Ježíš nárok vyučovat v chrámě, je to svým způsobem drzost, ale s ohledem na skutky, které vykonal, a s vědomím toho, jak o něm svědčí ten, který ho poslal, tj. Otec, se do rozhovoru s lidem pustí.

Všichni se kolem něj dohadují o tom, kým je. Na jednu stranu ho považují za Mesiáše, ale zároveň jsou zmateni, protože svými výroky poukazuje na to, jak dalece on sám jejich očekávání nenaplnuje. Myslíte si, že mě znáte, ale znáte mě málo.

Vše vrcholí, když Ježíš ve verších 37–39 odhalí, kým je. Vylévání vody a proudy vod s odkazem na Ez 47 byly známy. Židé si dokonce z toho svátku odváželi do diaspory džbánky jako suvenýr na památku. Živá voda Božího slova též odkazuje na to, že Ježíš je prorokem, jako byl Mojžíš (Dt 18). Ježíš zjevuje, kým je, a zve k sobě. Je zde jasná souvislost s identitou, jak jsme ji viděli v prologu evangelia (1:1–18).

Ježíš je tím, kdo se dává poznat. Bez tohoto zjevení jsme zmateni jako lidé v chrámě. Jsme na něm závislí. Je tím, kdo zve veřejně a každého.

5) Celým příběhem se prolínají otázky o poznání a známosti Ježíše. Ptá se zástup. Ptají se farizeové. Ptá se podle překladů Františka Žilky, Jozefa Kurze a ČSP i Ježíš ve verši 28: „Vskutku mě znáte a víte, odkud jsem?“ Je to otázka i pro nás. Skupiny v příběhu ukazují, jak lze na tuto otázku odpovědět. Která z odpovědí je ti nejbližší a proč?

Odpověď židovské elity zní: „Ano, a proto tě odmítáme.“ Odpověď stráže zní: „Snad ano, a proto tě nezatkáme.“ Odpověď lidu zní: „Ano i ne, a proto tě chceme dál poslouchat.“ Odpověď vypravěče zní: „Ano, a proto o tobě svědčím a následuji tě.“

Vždy je to odpověď, která se projeví činem. Čin se odvíjí od mého přesvědčení o Ježíši

Shrnutí textu

Ježíš je ten, kdo se dává poznat a vede k víře v sebe. Kdyby sám sebe nezjevil, byl by to jen tajemný muž. Zjevení vždy vede k rozhodnutí.

Výzva textu

Znáš Ježíše? A víš, odkud je?

Modlitba

Ježíši, který jsi poslán od Otce, Ježíši, který dáváš hasit žízeň, napoj mě vodou tvého Ducha, aby můj život svědčil o tobě. Amen

Kázání 3: Když vás syn osvobodí (J 8,31-37)

10. března: neděle Oculi | introit: Ž 25,15; čtení: Dt 32,1-9 / Iz 44,1-5.21-22

Věřit v Krista znamená zůstávat učenlivě v jeho slovu, pak je víra cestou k pravé svobodě Božích dětí. Tento jednoduchý požadavek a příslib však u Ježíšových posluchačů naráží na odpor, zakládají si na své svobodě a chtějí si vystačit sami.

- **Svátek:** Oddíl 7,1 – 8,59 (nebo dál do 9,40 či 10,21?) se odehrává o svátcích stánků (7,2.14.37). Osmidenní festival začínal 15. dne 7. měsíce v návaznosti na kající a postní dny troubení a smíření, a vyznačoval se radostí. Byl díkem za úrodu, vzpomínkou na pouštní putování za svobodou a prosbou o déšť; měl ale také uuniverzální přesah – Bůh vládne národům (Lv 23,33-36.39-43; Nu 29,12-38; Dt 16,13-15; Zach 14,16-21; Ezd 3,4; Neh 8,13-18). Ke zvykům patřil pobyt v improvizovaných stáncích, mávání svazky palmových listů a citrusových plodů, zpěv oslavných žalmů a v poslední den vylévání vody na nádvoří chrámu; chrám byl v noci osvětlen čtyřmi obřími svícny. Ježíš v chrámu (7,14; 8,20) dává najevo, že je dárce živé vody (7,37-39), světla života (8,12; 9,5) a nehynoucí svobody (8,32.36); že je Král (7,31.40-44; 8,54.58). V Ježíšovi se svátek naplňuje, ale také obecně abrahámovská zaslíbení (8,39nn) a mojžíšovská ustanovení (7,19-24).
- **Kontext:** Náš oddíl je součástí řady polemik (v12-20; v21-30; v31-59), jimiž se prolínají otázky pravdy a lži, otcovství Abrahamova a Božího, synovství Ježíše a Izraele, hříchu a smrti, Ježíšova slova a lidské víry. Jejich hlavním tématem je Ježíšův původ (v12n.19.42 aj.) a původ jeho oponentů (v33.37.39 ad.). Jako k původu a garantu své mise, jako k svému Otci, se Ježíš hlásí k Bohu; Židé se proti Ježíšovu nároku dovolávají svého původu abrahámovského (v41). Tím ale, že odmítají Božího vyslance, ba chtějí ho zabít (v37.40.44.59; 7,19; srov. 5,16-18; 10,31) – což Abraham nedělal (v39.42.58) -, dokazují, že pocházejí spíše od Božího nepřítele (v44). Tato slova patří k nejtvrdějším v NZ (srov. Zj 2,9; 1Te 2,15) a mají za sebou neblahé dějiny církevního protizidovského výkladu. Ježíš tu ale nedémonizuje Židy jako takové (srov. 4,22; Ř 9,4n); a snad hraje roli i mírnější formulace řec. originálu: *jste z otce* [totiž: otce lži], *dábla* (srov. ČSP), a ne přímo: *váš otec je dábel* (srov. ČEP).
- **Struktura:** Náš oddíl vypichuje dílčí téma svobody, jednoho z Kristových ‚svátečních‘ darů (v32.33.34.36), přičemž tento dar – podle prvního a posledního verše oddílu - přináší Kristovo slovo (v31.37). Ježíš tu mluví k Židům, kteří v něj uvěřili (v30n), a povolává je do učení, aby z poznávané pravdy došly svobody (v31n). Na námitku, že *símě Abrahamovo* přece nepotřebuje osvobodit (v33), odpovídá Ježíš vysvětlením, že mluví o otroctví hříchu, resp. o svobodě od hříchu, a že tuto svobodu může přinést jen on svým slovem (v34-36). Tito věřící, však o Ježíšovo slovo nestojí - a propadají vraždivosti (v37; srov. 40.44.59).
- **Pravda a svoboda:** Svoboda, o níž Ježíš mluví, není svoboda politická (izraelské království), ale ani svoboda náboženská, vnitřní, natruc zotročení Římany ad. (vědomí, že mám Boha na své straně), kterou asi měli na mysli Židé (v33), nýbrž svoboda od hříchu (v34). *Hřích* je v J řídký pojem a označuje tu především chybné mluvení o Bohu a nevíru v Boha a v Krista (16,8n; 1,29; 8,21.24.46; 9,34.41; 15,22.24; 19,11; 20,23). Tuto svobodu dává Kristovo slovo, resp. pravda tohoto slova (v31n): pravda o Ježíši – kdo je (srov. 14,6), pravda o člověku – že je *otrokem hříchu*. Úkol věřících je proto skromný, totiž trpělivě, učenlivě *zůstávat* v Ježíšově slovu (v31; srov. v51.55; 5,24; 6,63.68; 15,6n) či dát jeho slovu prostor (v37). Jeho pravda sama pak pracuje – osvobozuje člověka od nevíry, resp. od sebeklamu o lidské či náboženské svobodě (v32). Opomíjení Ježíšova slova naopak vede k opomíjení Ježíše, ke lži a smrti, ba k vraždivosti (v37.44.59).
- **Syn a otrok:** Jedině svobodný *syn* – Syn Boží, Syn člověka, Syn Otce, Král Izraele (1,18.34.49.51), a zvl. syn *vyvýšený* a *oslavený* na kříži (v28; 1,34; 3,13-18; 12,27-34; 13,31; 17,1) - může druhé osvobodit pravdou svého slova (v36). A to ne proto, že *syn* má na rozdíl od *otroka* svobodu pohybu, nýbrž naopak proto, že – na rozdíl od otroka – *syn zůstává v domě navždy* (v35). Snad se naráží na příběh Izáka a Izmaela (Gn 21,10; Ga 4,21nn), příp. na zákony exodu, podle kterých má otrok po čase odejít (Ex 21,1-11). Syn naopak zůstává, požívá rodinných privilegií, dědí smlouvy a zaslíbení (14,1-3; 17,9n; 20,31; Ga 4,4-7). Ježíš učedníkům dává podíl na svém synovství – nezahynou bez domova a bez Boha (v21.24), nýbrž navěky zůstanou v domě jeho i jejich Otce (1,11-13; 17,24-26; 20,17; srov. 2,16).

Kdo je Pán Ježíš? Takhle se ptali především ti, kdo byli svědky nějakého Ježíšova činu, který se vymykal zajetým zvyklostem. Otázku: „Kdo to vlastně je?“ si lidé kladou až na konci novozákonních příběhů. V nadpisu už jednu z odpovědí jaksí předem nacházíme, leč pokusme se otázku i odpověď nechat pomyslně až na konec a podívejme se nejprve na příběhy tohoto týdne, a to z pozice příběhu o vzkříšení Lazara.

- (1) **„Pane, ten, kterého máš rád, je nemocen.“** (J 11,3) Mnozí přicházeli k Ježíši s nadějí, že i jim by mohl pomoci, uzdravit je, vyhnat zlého ducha. To proto, že slyšeli o jeho moci a milosrdenství. Někteří dokonce dopředu věděli, že nejsou hodni jeho pomoci, a přece ho vyhledali (Mt 8,8). A Ježíš se k nim, anonymním lidem skláněl a pomáhal jim. Jiné, hnut soucitem, uviděl on sám a pomohl jim. Jako slepci u cesty (J 9). Tentokrát je to ale jinak: „Ten, kterého máš rád...“ (J 11,3.5.11.36). Lazar je přítel. Ano, onemocnět může i Ježíšův přítel. Neuzdraví jej ale tím spíš, že tady je zjevně blízký a vřelý vztah? Neplatí, že „...máme naději v živém Bohu, který je Spasitel všech lidí, zvláště pak věřících?“ (1Tm 4,10) Neplatí, že jako dobrý pastýř raději nepoloží svůj život za ovce, než aby je nechal být? (J 10,15) Nepřišel jim dát život, a to v hojnosti? (J 10,10)
- (2) **„Ta nemoc není k smrti, ale ke slávě Boží, aby Syn Boží byl skrze ni oslaven.“** (J 11,4) Nemoc je stav menší až žádné „moci“ žít. Je to něco, co jde přímo proti kvalitě života. Omezuje ho až jej nakonec dovede ke smrti. Můžeme uvažovat o smrti jako důsledku hříchu, ale to je v našem textu vedlejší. Ježíšova reakce na oznámení o nemoci přítele Lazara je taková, jak bychom čekali: „Tahle nemoc není k smrti...“. Tedy Lazar nezemře, bude uzdraven a pochopitelně bude zjevena sláva Otcova, a Ježíše coby jeho Syna. Jenže Lazar už je ve chvíli, kdy o jeho nemoci jeho přátelé informují, mrtev. To ví ale jenom Ježíš. Tím spíš jeho slova přináší naději našim uším! Zazní to o chvíli později: „I kdyby zemřel, bude žít...“ (J 11,25) Na nemoci (a smrt) se můžeme dívat různě. Nemoc můžeme vnímat jako čas a prostor, v němž a skrze nějž může být oslaven Syn Boží. I v nemoci, anebo právě v nemoci, smíme vyhlížet zjevení Boží slávy. Jaké zjevení, to už ponechme na našem milosrdném Pánu Ježíši. On se totiž může v posledu oslavit i v naší smrti. Přenesením do slávy Otcovy.
- (3) **„Zůstal ještě dva dny na tom místě, kde byl.“** (J 11,6) Zde jsme svědky zvláštních Božích načasování, kterým ne vždy rozumíme, a překvapují nás. Co bychom udělali my? Okamžitě bychom se zvedli a vyrazili na cestu. Ne tak Ježíš. Zůstal ještě dva dny. Učedníci to jistě kvitovali s povděkem. Vždyť Judsko bylo pro jejich Mistra horkou a nebezpečnou půdou (J 11,8). Nechtěli ho tam nedávno kamenovat? Ježíš se ale rozhodl, a tak jde. Nastal Čas s velkým Č. Ten čas, na který vždy čekal, čas, který byl v souladu s Otcovým přáním (viz J 7,8). Pro učedníky to byla cesta nebezpečná a chtěli jí zabránit (byť šlo o pomoc příteli). Měli obavy z toho, co se nakonec v Jeruzalémě, jež byl kousek cesty od Betanie, stalo. Po vzkříšení Lazara Ježíš sám o několik dní později zemře. Z pohledu Marty a Marie přišel Ježíš pozdě. Slova Lazarových sester: „Pane, kdybys byl zde, nebyl by můj bratr umřel.“ nejsou, zdá se, výčitkou. Vždyť obě sestry věděly, že v době, kdy se zprávu o nemoci Ježíš dozvěděl, byl již Lazar mrtev. Jejich slova jsou spíše výrazem víry a lítosti nad rychlým průběhem nemoci, který nedovolil Ježíšovi přijít včas. Jenže Pán Ježíš nikdy nepřichází pozdě!
- (4) **„Tvůj bratr vstane... Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít... Věříš tomu? Ano, Pane. Já jsem uvěřila, že ty jsi Mesiáš, Syn Boží, který má přijít na svět.“** (J 11,23.25-27) Víra. Opět víra. Janovo podání evangelia napořád podmiňuje věčný život (jako protiklad smrti) vírou. Není to víra v „něco“, nýbrž v Někoho, a je tedy vírou, která má obsah (že Ježíš z Nazareta je více než Ježíšem z Nazareta, tedy je Božím Mesiášem!), ale je zároveň důvěrou v to, že to s námi myslí dobře, vede k hojnému životu zde na zemi, a posléze k věčnému životu (srov. Jan 9,35). „Nebo tak Bůh miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahnu, ale měl život věčný.“ (J 3,16) Marta, žena činu (L 10,40-42), vyznává svou neobyčejně zralou víru. Věří ve vzkříšení z mrtvých (J 11,24), věří o příteli Ježíši, že je (a) Kristus (Mesiáš); (b) Syn Boží; (c) ten, který má přijít na svět (J 11,27). Víra, nic než víra je v Janovi spásná. Ovšem nejen to. Má i svůj neoddelitelný význam pro současnost. Když Marta

vznáší námitku proti odvalení náhrobního kamene, a tedy ukazuje limity své víry, slyší slova: „Neřekl jsem ti: Budeš-li věřiti, užiješ slávu Boží?“ (J 11,40)

- (5) **„Lazare, pojd' ven!“ Zemřelý vyšel... Od toho dne byli tedy smluveni, že ho (Ježíše) zabijí.“** (J 11,43.44.53) Mrtvý, čtyři dny v hrobě ležící, Lazar vychází z hrobu. Ne při konečném vzkříšení, nýbrž tady a teď. Je vzkříšen k pozemskému životu. Mnozí (!) z těch, kteří toho byli svědky, uvěřili. Byli tam ovšem někteří (!), pro které bylo vzkříšení Lazara překvapivě problémem. Informují oficiální představitele židovské víry. Je to kupodivu, ale vzkříšení Lazara se stává bezprostřední příčinou, poslední kapkou, vynesení rozsudku smrti. Ten, který dává život, bude usmrcen. To aby svým vzkříšením otevřel cestu vzkříšení nejenom jednomu či dvěma, nýbrž všem, kteří v něho věří.

Otázky k diskusi

- Kde v tomto příběhu vidím sebe?
- V jaké životní situaci mě příběh o vzkříšení Lazara zastihuje?
- Jak vnímám svou nemoc?
- Věřím? Co a jak věřím o Ježíši z Nazareta, kterého evangelia dosvědčují jako Mesiáše (Zachránce) a Syna Božího?

Kázání 4: Aby byl oslaven (J 12,20-28)

17. března: neděle Laetare | introit: Iz 66,9-10; čtení: Iz 61,4-11, nebo Iz 42,1-9

Ježíš nestojí o proslulost, nýbrž jde vstříc skutečnému svému i Otcovu oslavení. Je to ovšem cesta smrti, cesta služby. Právě tak se i pro nás rodí věčný život.

- **Kontext:** Oddíl patří k posledním Ježíšovým veřejným vystoupením, a to v týdnu před velikonočními svátky (11,55 – 12,50): pomazání *ke dni pohřbu* v Betánii (12,1-11); triumfální vjezd do Jeruzaléma (12,12-19); rozmluva o Ježíšově *oslavení* a *vyvýšení*, o jeho smrti (12,20-36); evangelistovo sumarizující vysvětlení nevíry i víry zástupců (12,37-43); a Ježíšovo zvolání, sumarizující hlavní body jeho zvěsti (12,44-50). Následují rozlučkové promluvy v úzkém kruhu učedníků v předvečer paschy (13-17) a samotné pašije (18-20).
- **Oddíl:** Zvolený úsek začíná žádostí řeckých poutníků, aby směli uvidět Ježíše (v20-22). Ježíšova reakce je zarámována jednak Ježíšovým, jednak Otcovým výrokem o *oslavení* Syna člověka, resp. Otce (v23.27n). Ježíš reaguje výpověďmi o nutnosti smrti, má-li život dozrát k užitku (v24.25), a pak o obtížích, ale i cti, spojených s následováním Ježíše (v26). V dalším textu pak přítomné zástupy zmateně reagují na nebeský hlas (v28n). Ježíš v odpověď mluví o soudu nad světem, tedy o svém brzkém *vyvýšení*, resp. ukřižování, o světle a o krátkém se čase pro víru; nakonec se před zástupy ukrývá (v30-36). K setkání s *Řeky* nedojde, a přece Ježíš mluví o své univerzální *slávě* (v32).
- **Hodina slávy:** Ježíš nestojí o zájem poutníků, ví ale, že přišla *hodina* jeho a Otcova *oslavení* (v23.27n). Tato *hodina* se ohlašovala od začátku jeho působení (2,4; 7,30; 8,20), nyní ale – týden před svátkem paschy – konečně nastala (13,1; 16,32; 17,1n; srov. 19,14.27): Je to *hodina*, kdy se po *znameních* a *náznacích* plně odhalí jeho totožnost Božího tvůrčího Slova a milovaného Syna (srov. 1,1.18); totiž kdy je zrazen, zatčen, souzen a ukřižován a kdy odchází k Otci. Právě v tomto propojení, ba prolnutí vlády a ponížení, vtělení a ukřižování, smrti a vzkříšení či výstupu k Otci dochází podle J k *oslavení* Ježíše a také - ve vzájemném sdílení: Synovou poslušností Otce a Otcovou věrností Synu – k *oslavení* Otce (7,39; 8,54; 12,16; 13,31n; 14,13; 15,8; 17,1n.4n.10). Boží sláva se zjevuje v Ježíšově ponížení, Boží láska v jeho kříži, Boží milost v odsouzení, život ve smrti (1,14.16; 3,16; 19,25-27.30.36n; srov. 1K 1,18nn; 2K 4,7nn; Zj 5,5n). Nejde ale „jen“ o nebeský děj či paradoxní teologický koncept, nýbrž J tu připomíná Ježíšovy lidské emoce - *otřesení* a *úzkost* tváří v tvář nastávající *hodině oslavení* (v27; srov. 5,4.7; 11,33; 13,21; 14,1.27).
- **Zrno a duše:** Že *oslavením* Ježíš myslí předně svou smrt – jistě coby vyvrcholení svých životodárných divů a coby důvod svého vzkříšení -, potvrzuje podobenství o zrnu pšenice (v24). To musí v půdě zaniknout a vlastně *zemřít*, nemá-li *zůstat samo*, sice zachováno v celku, zato bez užitku, nýbrž má-li *přinést mnoho ovoce*, dát ze sebe vyrůst novému klasu (srov. 1K 15,36-38). Podobně člověk – zde Ježíš - musí *nenávidět*, upozadit a dát v oběť sebe sama (3,16; 6,51-56; 10,10n.14-18), nemá-li sebe *ztratit*, nýbrž *uchránit* pro věčnost (v25; srov. L 14,26). Je to poměrně nezvyklá myšlenka v Bibli: že totiž Bůh nejen tvoří nový život navzdory smrti či neplodnosti (Gn 17,15-19; Dt 32,39; 1S 2,6; Iz 26,19; Ez 37,1-14; 2Tm 1,10 atp.), nýbrž že jako je život odsouzen k zániku a umírání, tak je (obětavá) smrt také podmínkou života – platí to v Kristu, a vlastně i v přírodě nebo v životě starého Izraele (Lv 17,11n).
- **Následování:** Na podobenství o Ježíši navazuje aplikace. Kdokoli Kristu *slouží* – v J nezvyklý obraz (*diakoneó* už jen 12,2) -, bude Krista *následovat* i do smrti; taková *služba* Kristu, solidarita s jeho křížem, však člověku přináší *čest* od Otce, a také ovoce Kristovy smrti, tedy věčný život (srov. Mt 16,21.24-27 par; 2K 4,10-15; 5,15-21; Fp 3,8-11 atp.).
- **Pozadí:** Rozhovor se odehrává před velikonočními (v1.20), s chrámem na obzoru (11,56). *Řekové* byli buď řecky mluvící Židé z diaspory, nebo řecky mluvící nežidé, možná přímo Řekové, kteří uctívali Hospodina izraelského (obřezaní konvertité, nebo neobřezaní tzv. bohobojní). Se svým přáním oslovili učedníky s řeckými jmény (*Filippos, Andreas*). Boží hlas z nebe je v judaismu nazýván *bat qol* – *dcera hlasu*, tedy ozvěna [Božího] hlasu (srov. Mt 3,17; 17,5 par).

V předvečer své oběti umývá Ježíš při poslední večeři svým učedníkům nohy a dává jim tak příklad skutečné lásky. I oni si mají vzájemně sloužit.

- **Kontext:** Příběh patří do událostí před poslední, tj. třetí Ježíšovou paschou (v1; 11,55; 12,1; 19,31; srov. 2,13; 6,4) a začínají jím jeho rozlučkové promluvy ke kruhu učedníků (13-14; 15-17). O umývání nohou (nejspíš) při poslední večeři mluví pouze J, jinde ale najdeme obdobné motivy (L 7,44; 12,37; 22,24-30). U synoptiků této události časově, ale i tematicky – večeře, zrádce, Ježíšův odchod, očištění, společenství, služba – odpovídá ustanovení Kristovy památky (Mt 26,20-29; Mk 14,17-25; 22,14-27). Událost tak vyznívá jako ‚svátostné dění‘, jako shrnutí či předznamenání, jako podobenství, ne-li výklad: o toto šlo v Ježíšově činnosti, a o toto půjde i na Golgotě.
- **Oddíl** lze rozdělit do čtyř částí: Nejprve se dozvídáme důvody (v1-3) Ježíšova následujícího činu (v4-5); o jeho oprávnění se s Ježíšem pře Petr, přičemž se dozvídá o jejím významu (v6-11); nakonec Ježíš ze svého činu vyvozuje důsledky pro učedníky (v12-17). V oddílu se opakuje téma Jidášovy zrady (v2.10n), proto ho vykladači pojímají širěji (v1-20, příp. v1-31). V oddílu se opakuje několik pojmů: *umývat* (v5.6.8.10.12.14), *nohy* (5.6.8.9.10.12.14), *vědět* (v1.3.11.16) a *chápat, poznávat* (v7.13), *dělat* (v7.12.15.17), *Pán* (v6.9.13.14.16), slovesa popisující Ježíšův příchod a odchod (v1.3.6; v4.12); důležité je slovo *čistý* (v10n).
- **Východisko:** Důvodem (v1-3) pro Ježíšův čin je vědomí, že *přišla jeho hodina*, cíl jeho životní cesty (v1; srov. 2,4; 12,27; 13,31-33). Jako jinde v J je tu kříž zahalen, či vysvětlen jinými, paradoxními slovy – Ježíš *přechází ze světa k Otcí a vše mu dal Otec do rukou* (srov. 3,35; 5,26n; 10,28-30; 17,1n). Jediným přímým náznamem kříže je, že *dábel* již svedl Jidáše, aby Ježíše *vydal* (srov. v27-32). Kříž je cestou k Otcí a výkonem Ježíšovy vlády a spásy, ale i dábelskou zradou. Z tohoto vědomí vyrůstá rozhodnutí projevit k učedníkům *lásku*, a to do konce, dokonale (ř. *eis telos*; srov. 19,28-30). Následující čin je projevem královské lásky.
- **Čin:** Před jídlem si židé omývali ruce (Mk 7,1-4), pohostinnost velela, aby si každý mohl umýt i nohy (srov. L 7,44; Gn 18,4; 19,2), to vše zejména z rituálních důvodů – společenství stolu odráželo cosi ze svatosti chrámu (srov. Ex 30,19 aj.). Bylo zvykem, že žáci přísluhovali svým učitelům (Ex 24,13; 1Kr 19,21; L 10,40), umývat druhým nohy však příslušelo leda otrokům (srov. 1S 25,41); nota bene jako i ukřižování bylo trest pro otroky (či vzbouřence). Petrův odpor (v6.8a) je pochopitelný: Ježíš šokujícím způsobem prolamuje hierarchii a porušuje kulturní pravidla! J nabízí detailní popis scény (v4-5.12), dlužno dodat, že při jídle se leželo kolem stolu na boku s nohama nataženými dozadu; otrok obcházel hodovníky zezadu.
- **Čistota:** V rozhovoru s Petrem prozrazuje Ježíš vnitřní, ‚svátostný‘ význam činu (v7.8b.10n). Jednak kdo nepřijme jeho službu – tuto i každou jinou, zvl. kříž – nemá s ním *podíl*, účast na jeho cestě a darech (srov. Mt 24,51; Sk 19,27; 23,9): touto otrockou službou utváří Ježíš společenství svých lidí. Jednak odkazuje umývání nohou k *čistotě* (ne všech) učedníků (v10n; srov. 15,3). *Čistota* je sz, předně rituální (pro nás tedy poněkud odlehlý), a až odvozeně morální koncept: *Čistý* byl způsobilý vstoupit do chrámu (Ex 30,19.21.40,30-32). *Nečistý* člověk, tj. ‚znečištěný‘ stykem s krví, mrtvolou, kožní nemocí, byl naopak až do svého očištění – do večera, někdy do sedmi dní, jindy déle – vyloučen z bohoslužby i společnosti a musel pobývat odděleně (srov. 18,28). Zákon stanovoval rituály očišťování, v nichž hrála roli voda, někdy i drobné oběti a výrok kněze (Lv 11-12; 14-15; Nu 19 aj.). Také Ježíš *očišťoval* – od nemoci či nečistých duchů -, a to svým slovem i dotykem (srov. 15,3; Mt 8,2n; 10,8; 11,5; 23,26; Mk 1,21n). Učedníci jsou už čisti, a proto (či protože) mají účast na Kristu; Jidáš naopak Ježíše opouští, ba zrazuje (v10n).
- **Příklad:** Ježíšův čin má i pedagogický rozměr (v12-17; srov. Mk 10,41-45). On, *Pán a učitel*, dal svým žákům *příklad* (v15; Žd 8,5; Jk 5,10), aby vůči sobě navzájem jednali jako on – aby si sloužili, nevyhýbali se otrocké práci pro dobro druhých, slevili ze svého postavení... zahrnovali se vzájemně do společenství lásky. Jako Ježíš věděl, kým je a jaká je jeho cesta, a proto jednal v lásce (v1-3), tak mají, ba tím spíše (v16), i učedníci *chápat*, kdo je on, kdo jsou oni a jak tedy mají jednat vůči sobě navzájem (v12c.16-17).

Otázky k diskusi

- Ježíš nejednal impulzivně, z náhlého popudu, nýbrž věděl, co dělá. Co všechno Ježíš o sobě věděl, a proto jednal, jak jednal? Jaké další důvody náš text uvádí? (verše 1-3)
- Nohy si při vstupu do domu a před ,usednutím' ke stolu umýval každý sám. V bohatých domácnostech tuto službu mohl vykonávat otrok. Tím, že na sebe tento úkol Ježíš dobrovolně vzal, prolomil společenská tabu a sám sebe ponížil. Nezapomeňme, že Ježíš to udělal při plném vědomí svého postavení, ba na základě svého postavení. Dokážete si představit, co by dnes mohlo být obdobou Ježíšova jednání? (verše 4-5 a 13)
- Co Ježíšův šokující čin znamená? Co obnáší, co přináší, co připomíná? Co pro nás znamenají pojmy, jako je čistota? V čem tu spočívá? (verše 6-11)
- Co nás Ježíšův čin má naučit? Jak ho máme napodobovat? Jak konkrétně můžeme ,jeden druhému nohy umývat'?
- Jak tedy Ježíš panuje? A jak slouží? V čem spočívá jeho dílo spásy?
- A kým jsme v jeho lidu my?

Kázání 5: Prospěje vám, abych odešel (J 16,1-11)

24. března: neděle Květná | introit: Za 9,9-10; čtení: Dt 31,1-13, nebo 2Kr 2,1-15

Ježíš odejde od učedníků k Otci, aby k učedníkům mohl přijít Duch Boží. Ten bude světu ukazovat, že v odmítání Ježíše a jeho učedníků je nad ním vynesen soud.

- **Kontext:** Náš oddíl je součástí promluv, jimiž se Ježíš loučí se svými učedníky vpředvečer ukřižování. Jde o dva úseky, oddělené místně (13-14; 15-17); detailněji lze dělit: umývání nohou (13,1-20), označení zrádce (13,21-30), rozhovor o Ježíšově odchodu a o příchodu Přímluvce (13,31 – 14,31); řeč o vinném kmeni a o zůstávání v Ježíši (15,1-17), o utrpení učedníků (15,18 – 16,4a), znovu o Ježíšově odchodu a o příchodu Přímluvce (16,4b-33), Ježíšova modlitba (17,1-26). V promluvách se opakují témata; z našeho oddílu to jsou: Ježíšovo slovo a zůstávání v něm (v1.4; 14,10.23n.29; 15,3.7.20; 16,12-15.33), utrpení učedníků (v2; 13,31; 15,18nn; 16,33), nevíra světa (v3.9; 14,17.22; 15,8.21-25), Ježíšův odchod k Otci (v5-7.10; 13,33.36; 14,2-6.28; 16,28), zármutek učedníků (v5n; 14,27; 16,20-22.33), příchod Ducha k učedníkům (v7-11; 14,15-17; 15,26n; 16,13-15), soud nad světem a jeho vládcem (v8-11; 13,27; 14,30).
- **Oddíl:** Náš oddíl je částí širšího úseku (15,8 – 16,33) a lze ho ohraničit různě (např. 16,4b-15). My se dáme vést motivem soudu: a) v pronásledování učedníků ze strany světa (v1-4a; srov. 15,18n) se b) po Ježíšově odchodu a s příchodem Přímluvce (v4b-7) vlastně koná c) soudní přelíčení se světem (v8-11). Učedníci tak budou vtaženi do Ježíšova a Otcova údělu (v3; 15,18-20.23-25; srov. 3,16-21; 5,23.27; 20,21); a Utěšitel, zvěstující pravdu Kristova slova učedníkům, působí i jako žalobce světa (v7n; srov. 14,15-17; 15,26n).
- **Řeč o řeči:** Jak zmíněno, Ježíšova řeč tematizuje samu tuto řeč. Co tu Ježíš říká předem, přinese učedníkům radost (15,11), poučení (15,20), pokoj (16,33), povede je k víře (15,29); a tváří v tvář útisku je uchrání před *pohoršením*, před ztrátou víry (v1.4a; 6,61; srov. Mk 14,27; 1K 8,11-13). I tato Ježíšova slova má Přímluvce učedníkům v pravý čas připomínat a uvádět je tak do Kristovy pravdy (v4; 14,25n; srov. 2,17.22; 12,16).
- **Ježíš a Přímluvce:** Ježíš je od počátku příbytkem a dárce životodárného Božího Ducha (1,32n; 3,5nn.34; 6,63; 7,37n), přítomnost Ducha v učednících je ale podmíněna Ježíšovým *odchodem* (v5-7), čímž se v J myslí smrt i vzkříšení i vystoupení k Otci; srov. mnohovrstevnaté pojmy *oslavení* a *vyvýšení* (7,39; 12,32n). V tomto janovském prolnutí poloh a událostí se příchod Ducha odehrává hned po vzkříšení, ne-li už na Golgotě (19,30; 20,22). Ježíšova fyzická nepřítomnost bude zdrojem zármutku, učedníci si musí vystačit s jeho slovy a s Písmem (srov. 2,17.22; 7,38; 15,25; 19,36n). Ježíšův odchod ale zároveň *přináší užitek* (v7; 14,2n.28; srov. Sk 2,33.38n): umožňuje příchod *Ducha pravdy*, nazývaného zde *paraklétos*, přímluvce, obhájce, utěšitel, pomocník; ten není omezen fyzicky (v8; srov. 4,21-24) a učedníkům připomíná Kristovo slovo, v tomto slovu k nim přichází a působí v nich i vůči světu (v7-11; v13-15; 6,63; 14,26n; 20,21-23).
- **Učedníci a svět:** S Ježíšovým odchodem přichází utrpení učedníků kvůli Ježíši a jeho slovu (v1-4; 15,18-25; 16,32n). Ježíš zmiňuje vyloučení ze synagogy (9,22; 12,42) a zabíjení ze strany zbožných (srov. 19,38; 20,19; 21,18n; Sk). Ježíšovi následovníci se tak účastní Ježíšova a Božího utrpení (15,20.25; Mt 16,21.24; 20,22n; Fp 3,8-11; 1Pt 2,21-25 atp.). V tom, že učedníci pro Krista propadají lidským soudům, se znovu ukazuje, co se zásadně ukázalo už na Kristu, nespravedlivě odsouzeném jako hříšník, a co má světu zvěstovat Duch: totiž že to je svět, a ne Ježíš a jeho učedníci, kdo hřeší a propadá spravedlivému soudu (v8-11).
- **Hřích, spravedlnost, soud:** Obhájce učedníků tu jedná jako žalobce světa (v8-11). Má pronásledujícímu, soudícímu světu *ukázat, odhalit, prokázat*, má ho *usvědčit* (ř. *elenchó*) z *hříchu, spravedlnosti a soudu*. *Hřích* neleží na Ježíši (ani na vylučovaných učednících), nýbrž na světu, který nevěří jejich zvěsti o Ježíši, resp. v Ježíše; právě nevíra je hřích jako takový (1,11; 3,19; 8,24; 9,41; 15,22-24; srov. Ř 1,18nn). Podobně *spravedlnost* – v J jen zde - není při těch, kteří odsuzují Ježíše, jeho slovo a jeho svědky, nýbrž při Kristu, nespravedlivě odsouzeném; právě jeho odchod k Otci a nemožnost ho vidět je jeho a Boží *spravedlností*, mimo náš dosah, aktem potvrzujícím jeho nevinu (srov. Ř 3,21-26). A *soud* nepadá na Krista a jeho lidi, byť souzené; nýbrž v odsouzení Krista a učedníků je soud vynesen nad *vládcem tohoto světa*, ďáblem, ale i nad Pilátem a židovskou veleradou (12,31; 14,30; 7,48). V díle Ducha probíhá střet se světem.

Ježíšův portrét 6: Král (J 18,28 – 19,16)

Biblické studium 25. – 28. března

Ježíš je protiprávně souzen, trýzněn a odsouzen jako král židů. Demaskuje a snáší tak na sobě smutný stav světských království; a paradoxně také zjevuje své kralování.

- **Kontext:** Ježíšovy pašije jsou vrcholem všech čtyř evangelií a tvoří jejich podstatnou část (J 12-20 = téměř polovina J; Mt 21-28 a Mk 11-16 = třetina; L 19-24 = pětina). Kostra vyprávění a množství detailů jsou shodné – zatčení v Getsemane, noční výslech před veleradou (a Petrovo zapírání), dopolední výslech před římským Pilátem, odpolední ukřižování a smrt, podvečerní pohřeb, prázdný hrob v neděli ráno. Evangelia přinášejí vlastní akcenty: oproti synoptikům J např. nezmiňuje slavení paschy v kruhu učedníků v předvečer ukřižování, nýbrž Ježíš v čas zabíjení beránka umírá (19,14); J také detailněji popisuje proces před Pilátem. Právě proces lze postavit do středu janovských pašijí (18,28 – 19,16); střed je zářován jednak výsledkem před veleradou (18,12-27), jednak ukřižováním (19,17-37), scénami, v nichž vystupuje *milovaný učedník* (18,15n; 19,25-27); a celé pašijní vyprávění začíná i končí v zahradě (18,1-11 a 20,1-18).
- **Oddíl:** I vyprávění o procesu (18,28 – 19,16) má střed – ‚král‘ Ježíš týrá vojáky (19,1-3). Předtím a potom probíhá Pilátovo vyjednávání s veleradou a Ježíšův výslech, a sice ve dvakrát třech blocích: 1. Pilát *vychází* ke kněžím, kteří *přivedli* Ježíše (18,28-32). 2. Pilát *vchází* do pretoria a volá Ježíše k výslechu – jde o Ježíšův královský nárok (18,33-38a). 3. Pilát opět *vychází* k žalobcům, aby prohlásil Ježíše za nevinného, což se potká s nesouhlasem (18,38b-40). Následuje střed oddílu - bičování, ‚korunovace‘ a výsměch v pretoriu (19,1-3). 4. Pilát poté znovu *vychází* ven a *vede* s sebou i zbláčeného, ‚korunovaného‘ Ježíše (*Hle, člověk*), aby znovu – dokonce dvakrát - vyhlásil jeho nevinu; kněží v reakci obviňují Ježíše z rouhání a poprvé volají po jeho ukřižování (19,4-8). 5. Pilát znovu *vchází* do paláce a podruhé Ježíše vyslýchá – půjde o Pilátovu moc, vinu, a také loajalitu (19,9-12). 6. Pilát dává podruhé Ježíše *vyvést* (*Hle, váš král*) a *zasedá* k soudu, aby se naposledy, a marně pokusil ‚krále‘ Ježíše propustit (19,13-16).
- **Fraška:** Proces je vlastně groteskní. Sledujeme politiku převrácenou naruby, či ve vsí její časté nahotě: zamlčování faktů (18,29n), přehazování odpovědnosti (18,31n), populismus (18,38-40), násilí (19,1-3), manipulaci (19,5.12), zneužití náboženství (19,7), zbabělost mocných (19,8.12n.15n) nebo pokrytectví porobených (19,12.15). A vidíme i náboženství převrácené naruby, či jeho bohužel občasnou podobu: kněží se nechtějí znečistit stykem s Římany, ale kolaborují s nimi (18,28-32; 19,6.15); ve svátek vysvobození z otroctví (18,28; 19,14) se hlásí k zotročující vládě, aby Ježíše podrobila popravě otroků (19,12.15); zneužívají Boží zákony, aby dosáhli svého (18,31; 19,7). Vrcholem celé frašky je ‚korunovace‘ Ježíše za židovského krále rukama římských katů (19,1-3).
- **Král:** Právě v tomto selhání politiky se Ježíš projevuje jako *král* (18,32.36.37.39; 19,3.7.12.14.15), ovšem jiný Král (srov. 1,49; 6,15; 12,13.15; 19,19). Není z tohoto světa, nepoužívá násilí ani nelpí na osobní svobodě (18,36); plní svou misi dosvědčováním pravdy (18,37; 19,11); trpí posměch, násilí, bezpráví (19,1-3.16); nechává se vytlačit ze světa (19,11); jeho rozhodné slovo přichází z mlčení (19,9)... Také Pilátův asi bezděčný výrok (19,5: *Hle, ten člověk*) můžeme s církevními otci číst ‚politicky‘ (srov. Gn 1,26n; Ž 8,5-9; Iz 52,13; 53,1n.10-12): pravý vládce, dokončený *člověk*, je křižovaný Ježíš, a s ním i každý mučedník.
- **Beránek:** Na pozadí převráceného exodu dochází k exodu pravému (18,28; 19,14; srov. 1,29.36; 19,31.36; Iz 53,6n). Svým bezprávným a nevinným utrpením odhaluje Ježíš děsivou pravdu o světě, ztělesňuje naše zotročení, a tak nás vyvádí na svobodu (18,37; srov. 8,32).
- **Detaily:** Pontius Pilatus (12 př. Kr. – 38 po Kr.) byl v letech 26 -36 prefektem provincie Judea. Proslul svou krutostí, což ohrožovalo jeho postavení; prý byl donucen spáchat sebevraždu. Za *přítele císařova* byli označováni senátoři či lidé, jimž císař projevil přízeň; kněží Pilátovi vyhrožovali, že mu zničí kariéru (19,12). Proces začíná *časně ráno* (18,28; srov. 20,1) a končí *o šesté hodině*, tj. v poledne (19,14), zrovna v čase, kdy se v *den přípravy* (19,31) odkládala práce, vymetal se a páčil zbylý kvas a v chrámu začínalo porážení velikonočních beránků.

Otázky k diskusi

Pročítejte postupně jednotlivé části Ježíšova procesu a ptejte se, co se tu ukazuje o stavu světských království, o stavu našeho světa a srdce, a také o kralování Ježíšově.

- J 18,28-32
- J 18,33-38a
- J 18,38b-40
- J 19,1-3
- J 19,4-8
- J 19,9-12
- J 19,13-16

Kázání 6: Dokonáno jest (J 19,23-30)

29. března: Velký pátek | introit: J 1,14; čtení: Iz 53, nebo Iz 43,1-6

Ježíš umírá obklopen katy, ale i svými nejbližšími. Právě v jeho dobrovolné smrti se naplňují Písma a dokonává se Boží dílo.

- **Ukřižování:** Zpráva o Ježíšovy smrti je vrcholem a úběžníkem J (srov. 1,29; 2,4.19; 3,14n). Události pašijního týdne tvoří podstatnou část evangelií (J 12-20; Mt 21-28; Mk 11-16; L 19-24), všechna čtyři evangelia sdílí stejnou kostru, ale každé akcentuje různé detaily a dává kříži vlastní vyznění. J navíc říká, že titulus byl vyveden trojjazyčně (v20), že kněží se proti jeho znění u Piláta ohradili (v21n), že spodní Ježíšův šat byl utkán v kuse, a právě o něj, ne o všechny šaty (Mt 27,35; Mk 15,24; L 23,34), vojáci losovali (v23n); že ženy a učedník stáli u kříže (v25) atd. (v31-37). Pouze J cituje Ježíšova slova k matce a učedníkovi (v26n) a jako jeho poslední slova zmiňuje *Žízním* (v28) a *Je dokonáno* (v30).
- **Oddíl:** Náš oddíl má tři části (v23n; v25-27; v28-30) s různými hlavními postavami - vojáci, matka a učedník, Ježíš. I když každá část představuje uzavřenou epizodu s vlastní zápletkou (jak rozdělit bezešvý šat; jak se postarat o matku; jak dokončit dílo), spojuje je reakce zúčastněných na fakt ukřižování (profesionální odstup vojáků; učedníkova pohotovost; Ježíšova poslušnost a moc). V každé ze tří částí figuruje výrok Písma, resp. Ježíše, který je instrukcí, jež je hned splněna (v24; v26n; 28-30); opakuje se také slovo *vzít, přijmout* (ř. *lambanó* v23.27b.30a). Všecko – i v bezmoci, ale i nevědomosti - se děje podle Božích a Kristových plánů; a přece tu jde o otázku, kdo si co z Ukřižovaného vezme, jak se příběhu účastní.
- **Vojáci:** Čtyři vojáky (v23a), pověřené Ježíšovou popravou, charakterizuje „profesionální cynismus“ - podle práva na podíl z kořisti rozdělují šaty odsouzcenců (plášť, sandály...). Problém nastává u spodního šatu, který je utkán v celku; popisem připomíná kněžský šat (Ex 28,31n; 39,27 v LXX; srov. Mk 14,63). Dohodnou se, že o něj budou losovat, a tak i učiní; nevědomky tím naplňují „instrukce“ Písma (v24b = Ž 22,19 podle LXX).
- **Učedník:** Není jasné, kolik žen *stálo* u kříže (dvě, tři, čtyři), je ale možné, že jejich počet kopíruje počet vojáků. Kromě matky Páně a Marie Magdalské není jistá ani jejich identita (Mt 27,55n; Mk 15,40). *Učedník, kterého [Ježíš] miloval* (v26; 13,23; 19,35; 20,2; 21,7.20), je nejspíš Jan Zebedeův, existuje ale starocírkevní tradice, která za autora J (a Zj) považuje jiného Jana, tzv. Teologa či Staršího; jde o očitého svědka události (v35; 21,24n; srov. 1,16-18; 1J 1,1-3). Ježíš mu do péče svěřuje svou matku, a to formou jakési vzájemné adopce (v26n). Pořízení ukřižovaného bylo právně platné, zde ho učedník také hned *v té hodině* poslušně uskuteční – přijímá matku *do svého vlastního* a stává se Mariiným synem „místo“ Ježíše, s Ježíšem (v27; srov. 1,11n). Zvláštní distancované oslovení *ženo* a výraz *hodina* spojuje scénu se svatbou v Káni (2,1-4): v kříži se naplňuje Ježíšovo poslání, předznamenané divem v Káni (2,11).
- **Ježíš:** Jako *viděl* svou matku a reagoval (v25), tak nyní Ježíš *ví* (v28; srov. 13,1) – v některých rukopisech J *vidí* -, *že vše je už dokonáno* (ř. *teleó* v28.30). Jeho úkol je splněn, chrám jeho těla je zbořen (2,19; 1,14), resp. hotov (Ezd 5,16); ale také dílo stvoření je dokončeno (v LXX *synteleó* Gn 2,1-3; srov. 5,17nn), a Ježíš může sedmého dne odpočinout, aby dne osmého vstal (19,31; 20,1). Je dokončeno (ř. *teleioó* v28; srov. 4,34; 5,36; 17,4; ř. *pleróó* v24; srov. 7,8; 12,38; 13,18; 15,25; 17,12; 18,9.32) i vše, co se mělo stát, aby se naplnila Písma – nevíra lidu, Jidášova zrada, uchování učedníků, losování o šaty nevinného; zbývá ještě napojení octem (v28; Ž 66,22; Ž 22,16?). Ježíš proto říká *Žízním* a (asi vojáci) mu dávají houbu *plnou* (ř. *mestos*) vinného octa. Dokonání díla podtrhují nejen pojmy plnosti (2x *teleó*, 1x *teleioó*, 2x *mestos*), ale i popis smrti, jakoby dobrovolné (v30; srov. 10,18; L 23,46). Podle některých výkladů tu Ježíš nevydechuje prostě naposled, ale *předává Ducha* církvi, shromážděné tu symbolicky pod křížem (v25-27).
- **Písmo:** Jako jinde v NZ je i zde *Písmo* – ve výslovných citátech i narážkách - vodítkem a výkladem činů i událostí; Písma svědčí o Ježíši (5,39), Ježíš je jednotou Písma (1,1.18; 2,22; 6,30nn aj.). Zvl. v J, které je typické víceznačností pojmů (např. *sláva*) i událostí (např. čištění chrámu), je otázkou, až do jaké míry ve výkladu počítat s přidanými významy: šat beze švů – umírá Ježíš jako kněz? učedník a Maria zárodkem církve? splývá tu Ježíšova smrt s darem Ducha? Další (i sz typologické) vrstvy jsou nejspíš přítomné; jejich zahrnutí do výkladu ale nesmí ubírat z prosté zápletky příběhu a z emočního náboje popisované scény.

Kázání 7: To je Pán! (J 21,1-14)

31. března: Neděle vzkříšení | introit: Zj 1,17c-18; čtení: Iz 26,12-19 / Ez 37,1-14

Vzkříšený Ježíš se zjevuje učedníkům u jezera – u nich doma, uprostřed jejich práce – a dává jim svou blízkost.

- **Záhady:** J 21 stojí v jistém napětí k J 20. Po finále (20,24-29) a dovětku, shrnujícím účel J (20,30n), následují jaksi neočekávaně další příběhy – zázračný rybolov a rozhovor s Petrem – a druhý dovětek, věnovaný tentokrát identitě pisatele J (v24n; srov. 19,35). Vyslání učedníků v J 20 (v21-23; srov. Mt 28,16-20; Mk 16,15n; L 24,48n) je v J 21 doplněno zvláštním pověřením Petrovým (v15-19; srov. Mt 16,17-19; L 22,31n) a privilegováním pisatele, *učedníka, kterého Ježíš miloval* (v7.20-25; 13,23-26; 18,15n²; 19,25-27.35; 20,2-10). Je J 21 (pozdější?) epilog, jehož účelem je dodatečně popsat úlohu Petra a pisatele? Kapitola vykazuje i vnitřní napětí, např.: Petr samotný vytáhne na břeh síť, kterou ve vodě stěží utáhlo šest mužů (v6.11); učedníci se *neodvažují* Ježíše zeptat, kdo je, protože vědí to (v12). J 21 také vyniká jakoby nepodstatnými detaily: *pravá strana* loďky (v6), Petrovo oblečení (v7), popis tábořiště (v9), počet ulovených ryb (v11).
- **Slova:** Nápadně se J 21 vymyká slovní zásobou. Obsahuje slova užitá jedinkrát v NZ (*rybařit* v3 | *něco k jídlu* v5 | *svrchní šat* v7) či slova užívaná – a i to jen vzácně – pouze v J (*přepásat se* v7; 13,4n | *ohniště* v9, 18,18 | *rybička* v9.10.13; 6,9.11), resp. převážně v J (*chytit* či *zatknout* v3.10; 7,30.32.44; 8,20; 10,39; 11,57 | *nicméně* v4; 4,27; 7,13; 12,42; 20,5). V J 21 najdeme slova, která jsou v J i jinde vzácná (*ráno* v4; Mt 21,18; 27,1 | *břeh* v4; Mt 13,2.48 | *snídat* v12; Mt 2,8; 10,11 | *loďka* v8; 6,22n; Mk 3,9; 4,36 | *loket* v8; Mt 6,27; L 12,25; Zj 21,17 | *táhnout* v8; Sk 8,3; 14,19; Zj 17,6; 12,4 | *zkoumat* v12; Mt 2,8; 10,11); ovšem také slova jinde běžná, ale vzácná v J (*Zebedeus* v J jen v2 | *loď* v3.6; 6,17.19.21.24 | *pravý* v6; 18,10 | *síť* v6.8.11 | *být s to* jen v6 | *nahý* jen v7 | *roztrhnout* v11; 19,24 | *odvážit se* jen v12). Proč se J 21 od zbytku J (i NZ) natolik lexikálně liší? Má jiného autora? Má pozdější vznik než J 1-20? Či vybočuje tu jeden autor záměrně?
- **Oddíl:** Je zářmován (v1.14) sdělením, že vzkříšený Ježíš se učedníkům *zjevuje, ukazuje, dává poznat* (1,31; 2,11; 7,4) potřetí (srov. 20,19nn; 20,26nn); signalizuje se, že nepůjde předně o řešení rybářského selhání (v3c), ale o rozpoznávanou či vyjevovanou identitu Ježíšovu (v4b.7ab.12bc). Na scénu (v2n) jsou uvedeny místo, postavy, okolnosti (*té noci nic nechytili*). Problémem, tématem příběhu je záhada (v4-6), kdo to stojí na břehu a zařizuje zázračný úlovek. První ji rozluští pisatel (*Pán to je*) a po něm Petr, který se z lodi vrhá k Ježíšovi (v7n; srov. 20,1nn). Příběh se rozuzluje (v9-13) snídaní, kterou Ježíš už přichystal a k níž učedníci přispívají z úlovku; z neznámého se stává starý známý, a přece cizí, kterého není třeba, ba radno se ptát.
- **Intertextualita:** Lokací (*jezero Tiberiádké*), motivem (jídlo) i jazykem (*loďka, loď, rybička, chléb*) má příběh blízko k J 6 (nasyčení zástupů, plavba po jezeře, rozhovor o chlebu života). Příběh o zázračném rybolovu známe z L 5 (v4-11): i zde vystupuje Petr a Zebedeovci, i zde předchází neúspěšný noční lov, i zde následuje povolání Petra, ovšem k úkolu rybáře (L 5,10); a Petr tu k Ježíšovi nespěchá, nýbrž v hrůze ho prosí, aby odešel (L 5,8n). Oba tyto starší příběhy – i další z J: o svatbě v Káni (v2: 2,1), o Tomášově pochybování (v2: 20,24), o neúspěšných zatčeních Ježíše (v3c: viz výše k *chytit*), o milovaném učedníkovi (v7a: 20,3; 13,23n), o zradě Petrově (v9: 13,38; 18,18) – stojí v pozadí J 21. Jako by se tu opakovaly, a přece je leccos jinak; jako by se prolínaly a střídavě překrývaly, takže – spekuluj! – běžná slova nestačí, vyprávění se zadržává (viz napětí v textu): vše je při starém (jezero, rybaření, ryby, ohýnek atd.), a přece podivně jinak. S Kristovou smrtí a vzkříšením – a se zjeveními vzkříšeného! – sice přišla spása světa, ale starý svět ještě neskončil, jak by mohli mnozí očekávat (srov. Sk 1,6), nýbrž vše se tu odehrává uprostřed všedního dneška. Ježíš přichází jakoby zvenčí, z nového světa; ale přichází dovnitř naší všední práce, nezdaru, starostí...
- **Intimita:** Prolnutí známého a nepochopitelného, všedního a zázračného, starého a nového je tu nápadné. Z rybolovu – netřeba v něm hledat učednickou zradu na svěřeném apoštolském úkolu (20,21 aj.), museli přece dále žít – se stává zázračný rybolov; z běžné snídaně se stává hostina, uchystaná Pánem (v13; srov. 6,11; Mt 26,26 par). Některé aspekty navozují přímo intimní atmosféru: Právě *milovaný učedník* (kdo jiný?) jako první rozpoznává Ježíše (*Pán je to*); a právě Petr (kdo jiný?) se polonahý *vrhá do jezera* (v7c), aby byl u Ježíše první. I různé detaily – *ráno, ohýnek* a u něj *rybičky a chléb*, přesný počet ulovených ryb (překvapivě technický údaj, k němuž existuje plejáda více či méně dobrodružných symbolických výkladů) – podtrhují tento dojem: vzkříšený Ježíš, náš, ale jiný a vyvýšený, je s učedníky uprostřed našeho všedního světa.

ZVĚŠT JANOVA EVANGELIA

Janovo evangelium, stejně jako ostatní tři novozákonní evangelia, je „dobrou zprávou“ o příchodu a nástupu nového krále, skutečného a legitimního Pána. J přitom nejen dosvědčuje, že Ježíš z Nazareta byl a je Kristus, Syn Boží, jak to činí ostatní evangelia. Nýbrž také, jakoby z opačného konce, zvěstuje, že Boží tvůrčí Slovo a odvěká Boží Moudrost, tento „jednorozený Syn, který je v náručí Otcově“ se v Ježíši stal člověkem a přebýval mezi námi. Jan dosvědčuje, že Syn Boží přišel co člověk do svého světa, aby mu přinesl světlo, život a spásu. Svět ho sice nepřijal; ty však, kteří ho s vírou přijali, učinil Božími dětmi.

JANOVO EVANGELIUM A SYNOPTICI

Tradičně se má za to, že čtvrté evangelium napsal stařík Jan, jeden z Dvanácti, kolem roku 90 n. l. v maloasijském Efezu (srov. 19,35; 21,20.24a). V J ovšem autor jednoznačně identifikován není a o učedníku Janovi se jmenovitě nemluví vůbec. V odborné diskusi se objevují různé autorské hypotézy (autorem či redaktorem je jiný z učedníků, jiný Jan, Lazar). Podobně vznik evangelia bývá někdy datován do pozdějších, nebo i dřívějších desetiletí. Je každopádně zřejmé, že s autorem za čtvrtým evangeliem stojí celá komunita, jež svědectví garantuje a skrze evangelium promlouvá (1,16.18; 21,24b): Kvůli zvláštnostem janovské slovní zásoby a teologické koncepce se v historickém bádání mělo za to, že šlo o nežidovskou skupinu ovlivněnou helénskou či gnostickou tradicí, resp. o skupinu k těmto tradicím promlouvající. Podle současných badatelů za J stojí spíše židovské kruhy. Farizeové nebo saduceové zdaleka nepředstavují *jedinou* či „normální“ podobu židovstva na přelomu letopočtu: vedle sebe tehdy existovalo *mnoho různých* soupeřících proudů či způsobů, jak „býti Židem“, přičemž J očividně reprezentuje jeden z nich.

Jaký vztah má Janovo evangelium k ostatním evangeliím, tzv. synoptikům? Všechna evangelia jsou nesena stejným zájmem: zvěstovat Ježíše Pána a Krista. Všechna vypráví o počátcích jeho služby, o jejím průběhu a zvláště podrobně o jeho utrpení. Všechna jsou také protkána přímými i skrytými odkazy na Písma Izraele, náš Starý zákon. Zdá se, že J na ostatní tři evangelia navazuje, resp. že předpokládá znalost buď přímo synoptiků, nebo alespoň základních faktů Ježíšova příběhu (1,40.42; 2,22; 3,24 aj.). Tak lze vysvětlit např. mlčení čtvrtého evangelia o místě Ježíšova původu (2,46; 7,27.40-52). Cca 80 % obsahu J je však bez paralel jinde (2,1nn; 3,1nn; 4,1nn; 11,1nn aj.). J se od synoptiků liší i v dalších ohledech: Zatímco synoptici zachycují službu Pána Ježíše ve třech velkých oddílech vymezených zeměpisně – služba v Galileji, cesta do Jeruzaléma, utrpení v Jeruzalémě –, ve čtvrtém evangeliu Ježíš mezi domovskou Galileou a nepřátelským Jeruzalémem přechází několikrát. Je řeč o třech svátcích paschy; právě na základě tohoto Janova svědectví se má za to, že Ježíšova veřejná služba trvala tři roky. Dále, zatímco Mt, Mk a L Ježíšovo „mesiášské tajemství“ odhalují postupně a decentně – jako by řešila hádanku, kdo vlastně Ježíš je (Mt 16,16.20; 26,63n), J Ježíšovu identitu otevřeně dosvědčuje hned od prvních vět – jako by nešlo o „tajemství“, nýbrž o *očividný* předpoklad (1,1.14; 1,45.49 aj.). Zatímco ostatní evangelisté popisují Ježíše jako Žida mezi Židy, člověka, který mluvil jazykem farizeů a zákoníků a řešil společné otázky (Mt 1,1; 19,1nn aj.); Janův Ježíš vystupuje spíše jako „nebešťan“, posel shůry, jehož ústředním tématem je jeho vlastní totožnost – neboť ta rozhoduje o všem (3,11nn aj.): Ježíšova identita má v jeho zvěstování u J snad tu výsadní pozici, jakou v Ježíšově kázání u synoptiků zabírá Boží království. Třebaže je J výrazně „teologickým“ evangeliem, obsahuje zároveň celou řadu faktografických detailů, ba podle některých badatelů se o historii a realie zajímá více než synoptici. Vzhledem k těmto a dalším rozdílům mezi J na jedné a Mt, Mk a L na druhé straně se lze ptát, zda v J slyšíme Ježíšova *vlastní* slova – a pokud ano, proč je necitují i ostatní evangelisté –, či zda v J promlouvá Božím Duchem vedená a desetiletími následování vyzrálá *vzpomínka* Ježíšova učedníka, vzpomínka, o níž J ostatně opakovaně mluví (14,26; 2,22; 16,4 atp.).

ZVLÁŠTNOSTI JANOVA EVANGELIA

Vedle zvláštností vyplývajících ze srovnání se synoptickými evangelií, je nutno připomenout roli, jakou v J hrají Ježíšovy rozhovory, přátelské i konfliktní, jednak s jednotlivci, muži i *ženami*, učenými i neučenými, jednak se zástupy (3,1nn; 4,1nn; 6,22nn; 8,31nn aj.). Pro svědectví J jsou zásadní promluvy k učedníkům v druhé polovině knihy (13-17). Ohniskem těchto rozhovorů a promluv je právě Ježíšova totožnost. Kdo je, vyhledává Ježíš rovněž

v sedmi výrocích začínajících slovy *Já jsem* (6,35; 8,12; 10,7.11; 11,25; 14,6; 15,1) a v sedmi zázračných znameních, resp. osmi, počítáme-li i zmrtevýchvstání (2,1nn; 4,46nn; 5,1nn; 6,1nn; 6,16-21; 11,1nn; 21,1nn); zázraky tak nejsou jen prostě „nadpřirozené“ činy ku pomoci lidem, nýbrž právě něco *znamení*: kdo je Ježíš. Typická je janovská slovní zásoba. Mezi ústřední výrazy patří – namátkou – *svědčit* (v NZ 77x, z toho v J 33x) a *svědectví* (v NZ 37x, z toho v J 14x); *věřit* (v NZ 246x, z toho v J 100x); *poslat* a odvozeniny (v NZ 80x, v J 33x); *oslat* (v NZ 62x, v J 23x) a *sláva* (v NZ 168, v J 19x); *pravda* (v NZ 110x, v J 25x) a *pravdivý* (v NZ 25x, v J 13x); *sestoupit* (v NZ 80x, v J 18x); dále také *milovat* (v NZ 142x, v J 37x) a *láska* (7x), *život* (36x) a *žít* (18x), *znamení* (17x), *přikázání* (10x), nebo spojení *přichází hodina* (16x). Nápadné a pro Janovo svědectví podstatné jsou také protiklady *světla a tmy*, *pravdy a lži*, *nebe a země*, *shůry a zdola*, Otce, resp. Ježíše či jeho učedníků a *světa* atp. „Janovo evangelium se na první pohled zdá jednoduché a jasné. Jakmile se však do něj pozorně začteme, zjistíme, že se v něm ukrývá mnohem víc, než jsme se domnívali.“ (S. M. Lewis) Takto zdánlivě přímočarý je právě i Janův slovník: Některé pojmy mají záměrně naráz vícero významů: např. spojení *narodit se znovu* (3,3) můžeme přeložit i jako *narodit se shůry* (3,5.12n); slovo *vyvýšit* či *oslat* (3,14; 12,32n; 12,15; 13,31n; 17,1.5) označuje paradoxně jak smrt na kříži, tak výstup na nebesa (J 3,13; 12,41) aj. Ovšem nejen pojmy, ale i příběhy se odehrávají zároveň na více rovinách, na rovině zřejmého dění a na rovině hlubšího významu: Podle některých badatelů odkazují např. Ježíšovy zázraky a činy ke svátostem křtu a večeře Páně, v J jinak nezmiňovaných. Domněnce, že J sleduje i tyto „liturgické“ cíle, nahrává fakt, že důležité události janovského příběhu se odehrávají v souvislosti s židovskými svátky (2,13; 5,1; 6,4; 7,1.37; 10,55; 12,12; 13,1) a o sabatu (5,10; 7,21-23; 9,13.15). S touto „neostrotí a mnohoznačností“ (J. B. Souček) souvisí strategie J osvětlovat jednou řečeného pomocí opakování: výroky a motivy se objevují znovu, v nových souvislostech (srov. 3,1-21 a 3,31-36 atp.). Jan své téma nerozvíjí postupně, krok za krokem, nýbrž cyklicky; nevyvozuje, nýbrž spíše opakováním prohlubuje. Tomu odpovídá motiv nepochopení a rozpomínání – lidé často nerozumí, co Ježíš říká, a porozumí tomu až dodatečně (1,31; 2,22; 3,4.9; 4,10n; 7,12n; 11,16; 13,36; 20,9). Je to právě Duch svatý darovaný na základě Ježíšovy smrti a vzkříšení, kdo věřící upomíná na Kristova slova a uvádí je do jejich pravdy (14,26; 16,13n).

Postavení a role *Židů* v J a jeho nápadně distancované vyjadřování o *židovských* zvycích, svátcích apod., je rovněž diskutovanou otázkou (1,19; 2,18; 5,10; 8,31 aj.). Třebaže se někdy konkretizují ve *farizejích* a *velekněžích* (1,24; 4,1; 7,32.45; 9,13; 11,47.57; aj.), kteří společně reprezentují veleradu, bývají Ježíšovi protivníci v J označováni paušálně jako *Židé* (1,19; 2,18; 5,10.15n.18; 7,1; 9,22 aj.). Je snad tedy čtvrté evangelium antisemitské, příp. antijudaistické, jak tvrdí jeho kritici? Přímočaré a bohužel rozšířené vnímání, teologické i lidové, v janovských *Židech* vídávalo negativně a s děsivými následky v historii právě *všechny* Židy, bez ohledu na národnost a „náboženskou příslušnost“ apoštolů, a nota bene Ježíše samého, kteří také byli Židy! Některé badatele proto navrhuje spatřovat v *Židech* čtvrtého evangelia pouze jeruzalémské autority (7,13; 9,22). Jiní v nich rozpoznávají obyvatele Judeje, odlišené tak od Galilejců a Samařanů. Další dochází k závěru, že výraz *Židé* označuje (z hlediska vyprávěných událostí: *budoucí*) odpůrce janovské obce, tedy ty skupiny (pozdější rabíny), jejichž kořeny sice sahají před rok 70, kdy byl zničen jeruzalémský chrám, jednoznačně vůdčí úlohu v židovstvu si však vydobyli právě až po této národní katastrofě a vymezili se přitom mj. právě i proti židovským následovníkům Mesiáše Ježíše. Ať tak či onak, nutno říci, že v J nejde o odsudek *celého* národa, navíc národa *vlastního*! *Spása je ze Židů*, říká Kristus v J 4 (v22), i židovská Písma (náš SZ) o něm svědčí. Stejně tak janovští *Židé* nefigurují jako prototyp *jakéhokoli* nevěřícího, ani jako symbol „zákonické“ náboženskosti v srdci zbožného člověka (příslušecný „žid v nás“): takové paušalizování jednak neodpovídá sz a nz faktům a učení, jednak je v rozporu s biblickým étosem! V J coby evangeliu specificky židovském jde spíše o „rodinný střet“ uvnitř Izraele, střet o pravou podstatu Božího lidu, střet o to, kým je Žid Ježíš.

TEOLOGIE JANOVA EVANGELIA

Vedle zmíněných typických rysů a vypravěčských strategií je nutné doplnit či z jiného úhlu znovu připomenout, některé podstatné aspekty janovské teologie. J je především očitým svědectvím o vtělení Božího Syna v člověku Ježíši, svědectvím probouzejícím a posilujícím spásnou víru (20,30n). Svědkem je *učedník* a s ním jeho komunita (1,16.18; 19,35; 21,24n), Jan Křtitel (1,6-8.15.19nn; 3,25nn; 5,33nn) a také sám Ježíš a jeho skutky (1,18;

3,11n.31nn; 5,31nn; 14,11 aj.). O Synu svědčí Otec a Duch svatý; a ke svědectví jsou povoláni učedníci (5,37; 15,26; 15,27 aj.).

Obsahem svědectví je, jak už bylo řečeno, Ježíšova totožnost a spásný význam jeho příchodu, smrti a vzkříšení. Kdo je Ježíš; resp. kdo že se to v Ježíši *stal tělem* (1,14)? Boží *slovo* (1,1.14), *Syn Boží* (1,14.18; 3,35n; 5,17nn aj.), *Syn člověka* (1,51; 3,13n; 5,27; 6,62 atd.), *Mesiáš* či *Kristus, král Izraele* (1,17.49; 4,25; 18,33nn), *Spasitel světa* (4,42), *Pán a Bůh* (20,28). Společným jmenovatelem těchto titulů je právě člověk Ježíš, takový, jaký byl, jak ho evangelia líčí. Ačkoli se tedy obsah jednotlivých titulů překrývá a zřejmě mezi nimi nelze narýsovat přísné hranice, každý z nich má přece jen vlastní odstín, své sz a také mimobiblické asociace. V židovstvu, jak ho můžeme poznávat ze spisů období Druhého chrámu (od 5. stol. př. Kr. do 1. stol. po Kr.), existovalo vícero soupeřících „kristologií“, předkřesťanských představ o mesiášských, spasitelských, královských, prostřednických postavách - a lidé je na Ježíše aplikovali. On je integroval a svou službou a zvl. křížem přetavil: Ježíš tím vším je, a přece není: je tím vším po svém! Titul *Mesiáš* či *Kristus* (pomazaný) odkazuje především ke sz davidovskému království – Ježíš je král Izraele (19,19; 9,22; 11,27). Označení *Syn Boží*, jež i u J s titulem *Kristus* někdy splývá, odkazuje k intimní náklonnosti mezi Otcem a Ježíšem, k Ježíšově poslušnosti a naprosté odevzdanosti Otcově vůli: *Synem* je Ježíš právě ve vztahu k Otcovi, právě svým vztahem k Otcovi (1,18; 5,19nn; 10,30). Podobnou funkci mají výrazy Boží *Slovo* (1,1n) a *Bůh* (20,28): Ježíš dělá to, co dělá Otec, resp. Otec jedná skrze Ježíše; Syn je jakoby „agentem“, slyšitelným poslem, viditelnou tváří neviditelného Boha (1,18). *Syn člověka* mohl v hebrejštině či aramejštině označovat prostě člověka, *lidského syna* (Ez 2,1 aj.), v evangeliích však navazuje spíše na tajemnou nebeskou postavu ze sz a židovské apokalyptiky, archetypálního Člověka či „mladého Boha“ (Da 7,13n; Mt 26,64 aj.). V J je spojen jednak s výkonem Božího soudu (5,27), jednak s motivem sestupu Prostředníka do světa a jeho opětovného výstupu k Otcovi skrze kříž (1,51; 3,13n; 6,27.62 aj.).

Výrazným rysem Ježíšovy identity je v J, jak už vícekrát naznačeno, vztah - *láska*: Otec miluje svět (3,16), proto na svět posílá svého Syna, kterého miloval již před stvořením světa, a tak mu vše dal do rukou, a kterého miluje, ba zamiloval si nyní, protože se Syn za tento svět obětuje (3,35; 10,17; 15,9; 17,24.26). Ježíš zase miluje Otce, a proto ho poslouchá; miluje své přátele a učedníky, a proto za ně vydává svůj život (11,5; 13,1.23.34; 14,39; 15,9). A ke stejné sloužící a poslušné lásce je zve, ba lásku jim *přikazuje* (13,34; 14,15.21nn; 15,10.12.17). Cílem i východiskem, místem dávající a přijímající, toužící a velkodušně lásky je láskyplné společenství učedníků mezi sebou a tak účast na společenství, jež sdílí Otec se Synem v Duchu (14,23; 17,1nn). Podobnou dynamiku vykazuje v J motiv „poslání“: Otec posílá Syna na svět (4,34); Syn stejně tak posílá do světa učedníky (20,21); Otec i Syn posílají učedníkům Ducha svatého, aby je vedl a podporoval v jejich poslání (14,26; 15,26; 16,7): cílem je smířené společenství.

Duch svatý, poslaný Otcem, je vůbec druhou „hlavní postavou“ J, byť v J až na výjimky přímo nejedná (1,32), vždyť jeho čas přijde až po Ježíšově vyvýšení. Podle Křtitele je schopnost křtít Duchem poznávacím znamením Božího Mesiáše a mluvčího (1,32; 3,34); však právě v Ježíšových slovech přichází životadárný Duch Boží ke slovu (6,63). Boží Duch tvoří člověka znovu, aby měl synovské společenství s Otcem (3,5n.8), a v Duchu je potřeba Otce uctívat (4,23n). Duch svatý má – namísto oslaveného Ježíše - přijít k věřícím, resp. milujícím a poslušným, a stát se v nich pramenem života, připomínat jim Pánova slova, uvádět je do jejich pravdy a uschopňovat je ke svědectví a službě (7,39; 14,15-17.26n; 15,26; 16,12-15; 20,22). Duch svatý provází jak Ježíšovu pozemskou službu, tak službu učedníků; umožňuje život a spásu, stejně jako víru a vůbec vznik evangelia i pochopení Písmu. Podle evangelií v Ježíši totiž nachází nový význam nejen jednotlivé výpovědi Starého zákona (3,14n; 13,18; 19,24.28.36n aj.), nýbrž celý sz příběh v něm dosahuje svého více či méně překvapivého vyústění (1,1nn; 6,1nn aj.). Ježíš se Písem dovolává coby pravdy sdílené celým Izraelem a společné platformy rozhovoru (7,42.52; 10,35), ale také coby autoritativního svědectví o sobě samém (1,45; 2,22; 5,39.45; 7,38 aj.). Bez SZ je Ježíš nepochopitelný; evangelisté právě pomocí SZ vykládají, kdo Ježíš je. Podle vykladačů čtvrté evangelium vedle „sz debaty“ o Ježíši vede také misijní rozhovor s aktuálními židovskými proudy své doby (snad proto užívá zvláštní, kumránské eseje připomínající slovní zásobu), ale také s helénskou filosofií (např. pojem *Slovo*, byť i ten je v J specificky židovský a sz), ba s pohanskými, dionýskými kulty (když např. Ježíš proměňuje vodu ve víno a přirovnává se k vinné révě atp.).

PŘÍBĚH JANOVA EVANGELIA

Prolog (J 1,1-18)

Na počátku (1,1; Gn 1,1; 1J 1,1) Bůh promluvil a stvořil svět se vším, co je na něm; v našich dnech se toto tvůrčí Boží slovo, osvěcující každého člověka a známé Izraeli skrze Mojžíše, stalo jedním z nás. Boží Syn přebýval co člověk mezi lidmi a zjevil nám Otce – svého a skrze víru i našeho.

Kniha znamení (1,19 – 12,50)

První svědkem o Ježíši, *Beránku Božím*, byl křtitel Jan. Právě z okruhu jeho žáků získal Ježíš své první učedníky, právě oni uviděli v Káni Galilejské zjevení jeho slávy, když proměnil vodu ve víno. Zázrakem v Káni vrcholí „první týden“ *Slova* (1,29.35.43; 2,1). Poté se Pán Ježíš spolu se svými žáky vydává – poprvé v J - na velikonoční svátky do Jeruzaléma: Zde ohlašuje svůj nárok, když z chrámu vyžene kupce. V nočním rozhovoru členu vlády, farizeji Nikodémovi odhaluje, že sestoupil od Otce, aby lidu dosvědčil nebeské pravdy a svým vyvýšením přinesl věřícím spásu a věčný život. Což dosvědčuje také Křtitel, když je dotázán, zda mu nevádí Ježíšův vzestup. Ježíš se přes Samařsko vrací domů do Galileje, v Samaří svou totožnost odhalí jedné ženě a jejím sousedům. Opět v Káni uzdravuje nemocného a další lidé se hlásí k němu.

O svátcích se Ježíš – podruhé v J – vrací do Jeruzaléma, kde se kvůli uzdravení chromého v sobotu dostává do střetu s místními autoritami a dosvědčuje, že je *Syn Boží*. Právě tento spor o sabbat a Ježíšovu totožnost bude příčinou jeho smrti (srov. 5,16.18; 7,19nn). Opět doma v Galileji zveřejňuje Ježíš svůj nárok mojžíšovským zázrakem nasycení zástupů a v kruhu učedníků zázračnou chůzí po vodě. V Kafarnaum po jeho kázání dochází k rozdělení mezi učedníky.

Na svátky stánků se Ježíš opět vydává do Jeruzaléma a otevřeně konfrontuje své odpůrce a uniká pokusům o zatčení a kamenování. Další sobotní uzdravení, tentokrát slepce, vyvolává nový střet s vůdci, které Ježíš označuje za falešné pastýře lidu, zatímco on je ten *dobrý pastýř*.

Do Judska se Ježíš s učedníky naposledy vrací, aby vzkřísil přítele Lazara z mrtvých; načež mu vůdcové zpečetují rozsudek smrti. O velikonočních pak Ježíš, pomazán betánskou Marií, triumfálně vjíždí do hlavního města Jeruzaléma a setkává se se zástupy poutníků, kterým dosvědčuje své poslání: přinést věřícím život. Z nebe se ozývá Boží hlas, slibující Ježíšovi oslavení.

Kniha slávy (13,1 – 20,31)

Ježíš se stahuje do ústraní a slaví s učedníky pesach. Nejprve jim umývá nohy, propouští zrádného Jidáše, loučí se s přáteli u stolu a cestou do zahrady otevřeně mluví o přikázání vzájemné, sloužící lásky, o svém nadcházejícím utrpení, o svém odchodu k Otci a opětovném návratu, o příchodu Ducha svatého, o víře a poslání učedníků. Nakonec se modlí k Otci za ochranu pro učedníky ve světě a za jednotu mezi nimi, sebou a Otcem. V noční zahradě je Ježíš zatčen, ráno vyslýchán veleradou a Pilátem, kterému dosvědčuje svou totožnost, a odpoledne je ukřižován. Prvního dne nového týdne však Marie Magdalská nachází Ježíšův hrob prázdný! A právě Marii se vzkříšený Ježíš ukazuje nejdříve, pak ještě dvakrát také učedníkům. Ty zmocňuje Duchem a vysílá je ke službě odpuštění. Blahoslavení jsou ti, kteří skrze jejich svědectví v Ježíše uvěří.

Epilog (21,1-25)

Vzkříšený se zjevuje učedníkům v Galileji u jezera; zde pověřuje Petra pastýřským úkolem. Učedník, *kterého Ježíš miloval* (v20), nakonec ještě potvrzuje, že jeho zapsané svědectví je hodnověrné.